

Ernst Frost

Besættelsestiden oplevet i Vorupør

forlaget knakken

Besættelsestiden oplevet i Vorupør

af Ernst Frost
- samme forfatter: *Mi få'rs krønik – et interview med en havbo.*
Eget forlag 2003

Udgivet af Forlaget Knakken, 2012
c/o Lokalthistorisk Arkiv for Thisted Kommune
J.P. Jacobsens Hus
J.P. Jacobsens Plads
7700 Thisted
arkiv@thisted-dk

Lay-out m.m.:
Lokalthistorisk Arkiv for Thisted Kommune.

Tryk: Dantryk-Hurup A/S
Industrivej 9
7760 Hurup Thy

ISBN 978-87-88797-28-2
EAN 9788788797282

Besættelsestiden oplevet i Vorupør

af Ernst Frost

Det lokalhistoriske forlag Knakken

1

Forfatteren længst til højre i færd med at lave et af de interviews, der er grundtammen i de øjevidneberetninger, der er baggrund for bogen. De øvrige personer på billedet er fra venstre Irene Kristensen, Thisted og Ruth Christensen, Taastrup. De to fine frisurer til højre i billedet tilhører nærmest kameraet Rosa Hangaard, Thisted og Karla Skovlund, Hillerød.

Forord

Æ ka lisse tydli hou a. Det kunne sagtens have været titlen på denne beretning, for selv om langt de fleste af de gode mennesker, der har bidraget, mente, de ikke kunne huske noget, så endte det altid med, at de kunne huske meget mere, end de selv troede, mange fine detaljer fra deres tid i Vorupør under 2. verdenskrig. Jeg skylder stor tak til de mange Vorupørborgere, der har fortalt om deres oplevelser gennem 5 år i en besat by.

Vorupør skiller sig nok ikke afgørende ud fra de fleste små byer langs Jyllands vestkyst, men for denne beretning og for de mennesker, der fortæller, er den enestående alene af den grund, at de boede der og oplevede krigens væsen på godt og ondt i byen. At fremmede mennesker kom og tog selv, om begrænset bevægelsesfrihed, om begrænsninger i at udøve byens vigtigste erhverv fiskeriet, især mod krigens slutning med minering af land og hav, med brændstofmangel og med fare for liv og lemmer ved enhver sej-

lads med de knap 30 kystfiskerbåde, der havde plads på stranden i Vorupør.

Nogle oplevede nok også økonomisk gode dage, idet der var meget arbejde at få hos tyskerne, og det kunne for mange supplere de ellers skrantende indtægter. For andre var det selve eksistensgrundlaget, idet arbejdsløshedsunderstøttelsen bortfaldt, hvis man ikke tog imod det arbejde, der blev tilbudt – hvad enten man syntes om det eller ej.

Der er beretninger fra skrækslagne børn, der nødtigt bevægede sig ud af huset af skræk for de tyske soldater, om de større knægte, der til tider ligefrem syntes, det var spændende med al den virak i byen, og som til tider tog sagen i egen hånd. Der er beretninger om dødsfald, der satte sig uudslettelige spor i Vorupør og om mange andre tildragelser, der opstod mere eller mindre frivilligt.

Denne beretning har ikke til formål at beskrive den tyske

krigsmaskines installationer i Vorupør. De er nævnt, hvor det har betydning for fortællingen, men hovedsigtet er at fortælle om folk i Vorupør under krigen, om hvad de oplevede og selv følte under de vanskelige krigsår. En del af citaterne er skrevet på Vorupørmål, men med en parallel oversættelse til rigsdansk. For hvem der kender det lokale mål, synes jeg, det giver den rigtige mening at læse, hvad der faktisk blev sagt.

Ud over de mange, der har fortalt, skylder jeg en stor tak til Museumscenter Hanstholm ved Jens Andersen, der har været til uvurderlig hjælp ved afdækningen af mange faktuelle forhold omkring de tyske installationer såsom kort over de tyske minefelter og nyttig viden om mandskab og materiel i byen.

Se nærmere i kildefortegnelsen sidst i beretningen, hvem det var, der så tydeligt kunne huske stort og småt om det lille stykke af Atlantvolden, som Vorupør udgjorde under 2. verdenskrig.

Miner til slet spil

Min mor stod i stuen, forvirret og chokeret. Hun blødte fra et sår på næsen, hvor en glassplint havde sat sig fast. En sylespids glasstump havde boret sig ind i dørkarmen. Tre af mine søstre befandt sig i stuen, de gik rundt med snitsår på armene men havde ved et usigeligt held undgået at blive

ramt alvorligt af knust glas. Min far var på arbejde og min ældste søster havde det sidste års tid haft plads i huset en halv snes kilometer inde i landet.

Dette var for min familie afslutningen på fem traumatiske år, der ellers for få dage siden var blevet fejret med alt, hvad der kunne trækkes af huse i fiskerlejet Vorupør på Thys vestkyst.

Mit barndomshjem var sidste hus på en grusvej (i dag er adressen Fiskervej 10). Tyskerne havde okkuperet en del af grunden og opført en mandskabsbarak 10 meter fra huset til stor fortrydelse for især min far. Ud over at han normalt plejede at dyrke kartofler på det stykke jord, var det i det hele taget meget lidt morsomt at leve fem år i noget, der mest af

I 1959 faldt den sidste rest af det mineskadede "Bilhuvs". På taget står Mads Peter Pedersen, Verner Pedersen og jeg. På jorden min mor Thea Frost Nielsen og Henning Pedersen.

alt mindede om et kaserneområde.

Bevægede man sig maksimalt 50 meter væk fra vejen (på den anden side af huset), blev man standset af et minefelt, der i praksis havde delt byen i to, og folk fra den nedre del af byen (a nejebyjk) var bogstavelig talt lukket inde bag miner, der lå som en ring om den del af byen og endte på stranden på begge sider af byen.

Umiddelbart efter fredsslutningen skulle alle disse miner fjernes. Det blev tyskerne selv sat til, og det skete ved, at minerne blev sprængt. Dette skulle naturligvis have været meddelt alle de nærmest boende, så man kunne åbne alle vinduer i huset inden sprængningen, men noget var kikset. I hvert fald havde mine forældre ikke fået noget at vide med

det resultat, at samtlige vinduer i mine forældres hus blev blæst ind, da hele dette batteri af miner blev sprængt på én gang.

Huset lå så tæt på minefeltet, at ingen i huset havde hørt noget brag, men lufttrykket var enormt.

Nu var alt kaotisk. Huset flød med glas. Murene slog revner, og min far, der var murer, satte i årene derefter så godt som

Vorupør Badehotel

Det sorte vinkelhus er mine forældres hus. Det lyse område er grundplanen for den tyske mandskabsbarak

Billedet nedenfor er mine forældres hus fotograferet i midten af 1950'erne. Det lille hus i midten er det udhus, vi kaldte a bilhuvs. Personerne er fra venstre min bedstefar Morten Frost Jensen, min kusine Marie Haagh, Sønderhå, Birthe Norman (Bit), og Sine Pedersen Munk (Per Hansens Sine)

Lige over vasketøjet ses toppen af en bakke. Her lå den bunker, der ses nedenfor, og her lå minefelterne

Nedenfor ses radar-tårnet i Sdr. Vorupør. I 1954 kastede tårnet stadig sin skygge over klitterne i Sdr. Vorupør.

Luftfoto af Vorupør i 1954.

Det hele begyndte den 9. april 1940 ..

alle mure i huset om, en side ad gangen. Et fritliggende udhus (blev kaldt a bilhuvs, skønt vi ingen bil havde) måtte i mange år derefter til stadighed repareres på grund af revner og sprækker.

I 1959 kollapsede det så endelig i en storm og lå som en uoprettelig bunke af murbrokker.

Mine søstre fortæller, at de sad uden for huset bagefter sprængningen, og at de formastelige, der havde medvirket ved sprængningen, havde meget ondt af dem og forsøgte at trøste dem.

Det begyndte 9. april

Den 9. april 1940 var begyndt som en hvilken som helst anden dag i Vorupør. Det var spirende forår og godt vejr. Også denne vinter havde været svær at komme igennem, men ikke usædvanlig. Der var som vanlig mindre arbejde om vinteren, og indtjeningen var derefter. Min far Jakob Nielsen var murer og gik som regel arbejdsløs det meste af vinteren. Det meste murerarbejde foregik om sommeren. Så var der nok at lave med nye huse og især nye avlsbygninger eller reparationer på gårdene inde i landet, men om vinteren lå det meste stille. Den smule, der var, kunne min fars mester, Per Brusgård (kaldet Per Murer), selv klare. Så måtte min far som så mange andre "til kontrol" og

hævede sin understøttelse, der knap nok rakte til at leve for med en familie på to voksne og fire børn.

Mine forældre var medlemmer af byens brugsforening, og der blev de fleste daglige fornødenheder købt. Det rakte understøttelsen dog sjældent til en hel vinter, og så måtte varerne "skrives i bogen", en såkaldt kontrabog, hvor alle varekøb blev skrevet i på dobbeltark med carbonpapir imellem. Det ene eksemplar blev revet ud til brug for brugsudleveren, Mikkel Eriksen, og det andet eksemplar blev siddende i bogen, der således hele tiden viste, hvad der var købt for. Når der kom bedre tider, blev bogen gjort op, og vinterens regning betalt. Dette var en almindelig fremgangsmåde i en by, præget af sæsonarbejde, der ligeledes altid har kendetegnet fiskeriet med de store kystbåde, byens hovederhverv, der på alle tider af året var dybt afhængig af vejrliget.

I starten af april 1940 var hjulene allerede i sving igen og alle så hen til en god lang sommer.

En sådan dag var det tirsdag den 9. april, da luften med ét kløvedes af en infernalsk larm, der viste sig at komme fra horder af flyvemaskiner. De kom fra syd og fløj i lav højde over byen i nordlig retning, formentlig mod Norge. Det var den tyske krigsmaskine, der

var ankommet, og det var begyndelsen til fem år, der skulle vende op og ned på manges liv. For nogle fem traumatiske krigsår med evig angst; for andre fem år med indtjeningsmuligheder bedre end nogen sinde, men under alle omstændigheder fem år, som de fleste trods alt gerne havde undværet.

Min søster *Karla Skovlund* fortæller om 9. april 1940: "Jeg kan huske, vi vågnede op ved lyden af alle de flyvemaskiner. Vi blev så bange. Det var fuldstændig, som de ville tage skorstenene, så lavt kom de, og der kom mange. Hold da op, hvor blev vi bange. Sikken larm."

Jens Eriksen, der var søn af brugsudleveren beretter: "Vi stod oppe på bakken og så, at flyvemaskinerne kom sejlene langs Vesterhavet", og Jens Eriksen husker også de første landsoldater, der kom til Vorupør, så vidt huskes allerede dagen efter. "Jeg kan huske", fortsætter Jens Eriksen, "vi knægte var meget interesserede. Det var de her SA-soldater, som vi kaldte dem, elitesoldater. De havde SA på skulderen. De var motorcyklister, og jeg glemmer aldrig; der var en af dem, der selvfølgelig skulle køre op ad Hotelvej, og så satte han jo tværs over, han ville ned til havet, og så sad han jo fuldstændig fast der neden for bakken. De var jo ikke vant til al den sand. Han sad fuld-

stændig fast, og vi knægte skulle jo hjælpe ham og motorcyklen op igen, og at det var fjenden var ikke noget, vi tænkte på, det var bare spændende.”

Jens Eriksen fortæller, at der både var solomotorcykler og motorcykler med sidevogn. ”Så var der en af disse motorcyklister nede ved havet,” fortsætter Jens Eriksen, ”der havde taget en fiskekasse og placeret den midt på vejen og sad over skrævs på den. Der sad han så og spiste noget ”kødhistorie”. Det har fæstnet sig i den grad i min hukommelse. Jeg kan tydelig se ham for mig sidde der midt på vejen og spise.”

Theodor Andreas Jensen (Tip), fortæller om tyskernes ankomst: ”Det var det fineste vejr, og jeg kan huske, at Eron Andersens kone, Sinne, og min mor stod og snakkede, og jeg stod ved siden af dem, og lige pludselig kom de her tyskere på motorcykler.”

Tyskerne medbragte også mange heste. En tysk officer kom ridende på en hest hen til vores hus og sagde til min mor, at de gerne ville have et stykke jord ved huset. Der skulle bygges en mandskabsbarak. Hvordan de har kommunikeret, melder historien ikke noget om, men hun ville ikke tage stilling. Han kunne komme igen, når min far kom fra arbejde.

Hvorvidt udfaldet overhovedet havde kunnet påvirkes af et ja

eller et nej, ved jeg ikke. Jeg ved heller ikke, hvad min far sagde til tyskeren, eller om han overhovedet sagde noget. Resultatet blev under alle omstændigheder, at tyskerne inddrog et stykke jord. Det bekom aldrig min far vel. Han plejede altid at bruge pladsen til dyrkning af kartofler, og det udsprang ikke bare af en almindelig lyst til have-

brug. Kartoffler af egen avl var en næsten nødvendig del af fødevarerne i en husholdning, der ikke ligefrem havde overskud at leve for. Hertil kom, at den mandskabsbarak, der blev opført, lå højst 10 meter fra huset, hvilket afstedkom en voldsom indskrænkning af mine forældres og søskendes bevægelsesfrihed.

Foto af mine forældres hus 1965 (det hvide hus i midten) set fra den tyske bunker, hvor nu Ærenprisvej er lagt. Den tyske mandskabsbarak lå til højre, hvor en nybygning (Fiskervej 12) er under opførelse.

Interessen for den jyske vestkyst ...

Vorupør, et stykke af Atlantvolden

Forklaringen på tyskernes store interesse for den jyske vestkyst knytter sig til den såkaldte "Atlantvold", der strakte sig fra den spansk-franske grænse i syd til Nordkap i nord. Denne enorme kyststrækning frembød efter tyskerne opfattelse en latent risiko for allieret landgang, og var derfor befæstet efter alle krigskunstens regler. Nordeuropas største kystbefæstningsanlæg lå i Hanstholm - eller Hansted, som det kaldtes, men andre stærke fæstningsanlæg var placeret på hele den jyske vestkyst. Alene på Thys vestkyst fandtes der ved krigens slutning kystartilleri i Vigsø ved Hanstholm, i Hanstholm, i Klitmøller, i Lyngby og ved Agger Tange, hvortil kom et batteri umiddelbart syd for Limfjordens indløb ved Thyborøn.

Men den potentielle landgangsrisiko eksisterede jo også imellem disse befæstede punkter på kysten, så det var væsentligt, at hele kysten var beskyttet mod landgang og anden fjendtlig indtrængen. Derfor var der også ved andre af thykystens små fiskerlejer anbragt forsvarsanlæg af forskellig art, der ud over den minering, der langs hele kysten mod slutningen af krigen blev gennemført både til lands og til vands,

også bestod af radaranlæg. To vigtige radaranlæg på Thys kyst var placeret ved Lyngby (Marinen) og i Sønder Vorupør (Flyvevåbnet).

Ved krigens slutning var der i Vorupør følgende bemanding:

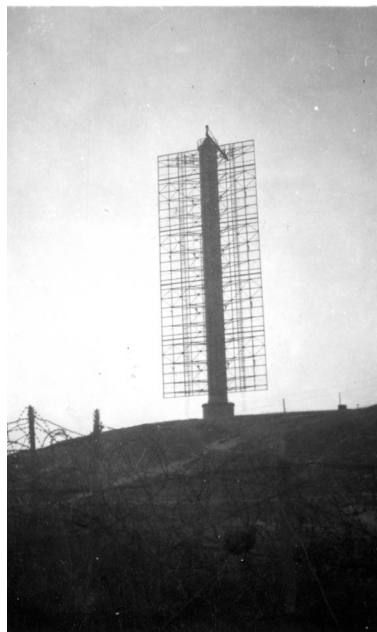
Kystvagten: 10 -12 mand.

Radarstationen (Sdr. Vorupør): 74 mand.

Infanteriet: 248 mand.

Wassermann S

Flere har undret sig over, om der virkelig var udviklede radarsyste-

Radaren i Sdr. Vorupør.

mer i 1940'erne, men sandheden er, at radaren er en relativ gammel opfindelse. Allerede i 1904 blev de første radarer præcenteret. De anvendte lange bølgelængder, rakte ikke langt og var forholdsvis upræcise. I 1940'erne var radaren højt udviklet og anvendte mikrobølger (bølgelængder på mindre end 50 cm.) med frekvenser på 100 - 200 MHz. De kunne række flere hundrede kilometer og med en præcision på nogle få hundrede meter på de længste afstande. Disse radarer dukkede op langs den jyske vestkyst i løbet af krigen og blev vigtige redskaber for den tyske krigsmaskine til både lokalisering af allierede fly og til kommunikation.

Teknikken og de mange typer af radarsystemer skal ikke nærmere beskrives her. Blot nævnes, at der overordnet var to typer, radarer med parabolantenne og radarer, hvis antenne var formet som et lodret gitterværk. Parabolradarerne rakte forholdsvis kort (under 100 km.) og var velegnede til at lede flyene under angreb, mens de gitterbaserede rakte længere og var velegnede til at spotte flyvemaskiner på lang afstand.

I 1942 - 43 opførte tyskerne i Sdr. Vorupør en nyudviklet type af de gitterbaserede, en såkaldt Wasserman S (Schwer). Det var den første af sin art i verden, og de tilhørende bunkeranlæg var derfor

De bunkeranlæg, der blev opført i tilknytning til den nyudviklede radartype, var efter ny og uprøvet koncept.

også efter ny og uprøvet koncept. Anlægget blev derfor også bemanded med specialuddannet mandskab.

Radarantennen (det lodrette gitterværk) i Sdr. Vorupør var placeret på et godt og vel 40 meter højt tårn med en diameter på ca. to meter. Vandret kunne gitterværket dreje rundt om tårnet ad mekanisk vej, mens det var muligt ad elektrisk vej at ændre retning i det lodrette plan.

Denne moderne radar, der ved krigens slutning var bemanded med 74 mand, havde til opgave at opdage fly langt ude over Vesterhavet i god tid, så de tyske fly kunne komme på vingerne og diri-

geres til angreb. Før den tid var man henvist til den menneskelige hørelse, syn og flykending.

Jeg har ikke mødt beboere i Vorupør, der havde adgang til dette anlæg, efter at det var etableret. Området var stærkt befæstet og omgivet af miner på alle sider.

Omgivet af miner

I Nr. Vorupør derimod var der tæt kontakt mellem beboerne og de tyske soldater. Byen var befæstet, og de tyske mandskabsbaracker lå midt i byen tæt på folks huse. Ud over, at mine forældre og søskende som tidligere nævnt havde en mandskabsbarak inden

for 10 meter (der hvor Fiskervej 12 i dag ligger), var der ved det nuværende Vesterhavsgade placeret en vigtig barak ved siden af den gamle redningsstation, hvor kommandanten sad, og som derfor indeholdt en del tysk administration. Det var fx. her, byens beboere måtte henvende sig for at få udstedt det såkaldte Ausweis (se herom senere).

Nr. Vorupør blev i foråret 1944 skåret midt over af minefelter. Man har altid i Vorupør talt om ”a nejerbyjk” (den nedre by, der lå nærmest havet) og ”a overbyjk” (overbyen, der lå fjernest fra havet, nærmest med kirken som centrum). Jeg tror, der boede ca. lige mange i hver del.

Da minefelterne dukkede op,

Min far Jakob Nielsen fotograferet til et af de obligatoriske identitetspapirer.

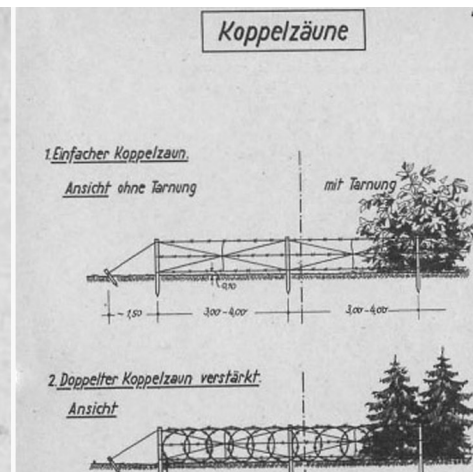
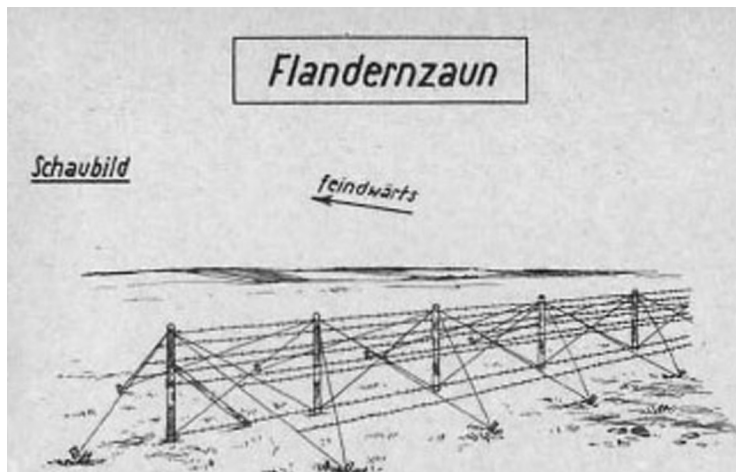
blev disse to bydele skilt med pigtråd og minefelter. Hele "a nejerbyjk" var lukket inde, og der var kun én anvendelig passage igennem, og det var på det nuværende Vesterhavsgade, hvor nr. 100 i dag ligger. Dette hus eksisterede ikke under krigen. For at komme igennem her fra a nejerbyjk til a owerbyjk eller omvendt måtte man vise Ausweis. Hvorvidt passagen var placeret lige ved den mentale grænse mellem a nejerbyjk og a owerbyjk er tvivlsomt, for en del af de huse, der lå uden for afspærringen, tilhørte mentalt a nejerbyjk. Jeg tror dog næppe, at det er en vigtig pointe, for nu følte alle sig pludselig berøvet en stor del af bevægelsesfriheden, hvad enten man nu var endt på den ene eller den anden side.

Det havde allerede fra sommeren 1941 været påbudt ved lov, at alle personer over 15 år, der boede eller opholdt sig i det vestlige Jylland og en stor del af det øvrige Jylland ved kommunens foranstaltning skulle have udstedt og til enhver tid bære et legitimationskort med billede.

Der skete i efteråret 1943 en kraftig skærpelse af mange forholdsregler i det danske samfund, hvilket bl.a. medførte, at tyskerne selv indførte regler og forordninger i et hidtil uset omfang. Det indebar nu i Vorupør, dels at byen blev mineret, dels at alle i byen måtte henvende sig til de tyske myndigheder i nævnte kommandobarak og få udstedt et Ausweis, der var en slags pas, der med billede identificerede den enkelte borger,

og dette pas måtte man altså fremvise, hvis man ville bevæge sig fra den ene ende af byen til den anden gennem passagen, der var forsynet med bom og vagter.

Fra kontrolposten i Vesterhavsgade gik der til begge sider – væk fra vejen mod såvel øst som vest pigtråd i 2 rækker. Afstanden mellem disse 2 rækker varierede og blev gradvist større, jo længere man fjernede sig fra vejen. Jeg anslår - med udgangspunkt i et minekort fra 1944 - at afstanden visse steder var mere end 100 meter. Disse pigtrådshegn strakte sig en halv til en hel kilometer vinkelret på vejen til begge sider, hvorefter de bøjede af og ramte stranden henholdsvis nord og syd for byen. Herefter gik de langs

Udformningen af de 2 typer pigtrådsafspærringer, der afgrænsede minefelterne.

stranden og mødtes ved molen ved fiskernes landingsplads. Fra Vesterhavsgade mod nord over Vesterhavsgade 100 og mod syd umiddelbart vesten om Vesterhavsgade 61.

Imellem disse to sideløbende pigtrådshegn var der placeret minefelter af varierende størrelse. Rektangulære felter på typisk 30 – 40 meters bredde og en længde på op til 100 meter. Alene inden for den bebyggede del af byen var der 10 - 15 af disse rektangulære felter. I hvert felt var der lagt omkring 200 miner, hvilket vil sige, at der bare på det stykke (1 - 1½ km.) lå 2.000 miner.

I Nørre og Sønder Vorupør var der totalt placeret 3.584 pansermi-ner og 11.776 fodfolksminer.

Indhegningen betød i praksis, ud over at skære byen over i to dele, at det var umuligt at færdes uden for den almindelige vej, hvilket dels gav beboerne i den nordøstlige del af byen en kæmpe omvej for at komme til ”a nejerbyjk”, dels følte voldsom indskrænkende i denne krumme by, hvor alle var vant til, når færdslen foregik på gåben, at stikke tværs over landskabet (snijk øwer). Der var dog muligvis en gennemgangsmulighed på den østre del af den nuværende Nordsøvej jf. senere vedrørende placering af flammekastere.

Lis Harbo fortæller: ”Æ ka hou, mi bedstemor og mi bedstefar, de boed dæ nee, hwor de no hi Klitheden (på Nordsøvej). Dæ boed di i den ælst huws, der war i Vorupør. Wi plejer jo alti a renn øwer a bakker dææ fræ’, hwor wi boed. De ku wi jo et meer. Så mot wi a hele wej udenom.”

”Jeg kan huske, min bedstemor og bedstefar, de boede der nede i nærheden af det, der nu hedder Klitheden (på Nordsøvej). Der boede de i det ældste hus i Vorupør. Vi plejede altid at løbe over bakkerne derfra, hvor vi boede (i nærheden af kirken i ”a øwerbyjk”). Det kunne vi jo ikke mere. Så måtte vi hele vejen udenom.”

Lis Harbo fortæller i øvrigt, at hendes far, Kræn Odder, der var fisker, naturligvis også skulle gennem bommen, når han cyklede til havet for at komme ud at fiske. Han var meget tunghør, og han var så bange for, at han skulle overhøre, hvis vagterne råbte noget til ham. Derfor sagde han altid til sin kone, Lis’ mor, at hun skulle putte en æske tændstikker i madtegnen. Den æske fik vagten ved bommen så. Han mente vel dermed at kunne holde sig gode venner med de tyske vagtposter. Der var ikke noget, der hed høreapparat dengang, fortæller Lis Harbo, så frygten for at overhøre et anrøb var velbegrunnet.

Tyskerne havde inddraget kæl-

deren under huset, der i dag ligger Vesterhavsgade 67 (Kræn Vækilds hus), til vagtstue. Huset lå tæt på bommen på den nedre side af afspærringen.

Afspærringen og dermed minefelterne mod nordøst fortsatte som nævnt næsten vinkelret væk fra Vesterhavsgade og krydsede den nuværende Fiskervej ca. halvvejen fra Vesterhavsgade (ved Strandfogedgården) til det nuværende Grønkærvej. På den strækning gik minefeltet, der i øvrigt havde betegnelsen FINK, i en afstand af ca. 50 meter fra mine forældres hus, og passerede undervejs en mindre bunker med skydeskår mod syd og nord. Denne bunker lå øst for vores hus og fungerede i øvrigt i mange år som legeplads for os børn. Bunkeren blev sprængt bort i slutningen af 1960’erne for at give plads til beboelsesejendomme.

De to pigtrådshegn, der omkransede minefelterne havde henholdsvis betegnelserne Flandernzaun og Koppelzaun. Almindelige betegnelser for bestemte typer af hegn.

Havgus og andet djævelskab

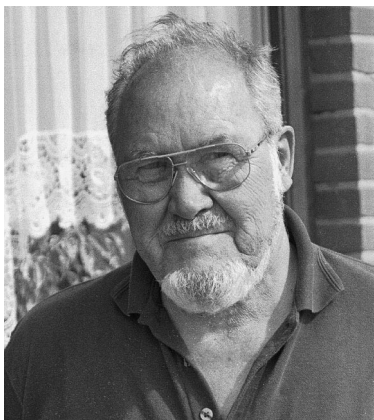
En vis nervøsitet var til tider at spore blandt tyskerne. Jens Eriksen fortæller, at der syd for Brugsen var hængt en jernbane-

skinne op. Når der blev slået på den, kunne det høres over hele byen, og så var der alarm. En dag kom havgusen drivende ind over land. Det havde tyskerne aldrig set før, og der var vild panik, fortæller *Jens Eriksen*. Der blev slået på jernbaneskinnen, og alle soldater måtte af huse. De kom cyklende i alle retninger - men det var altså kun havgus.

Karla blev konfirmeret i foråret 1944 og kom derefter i huset i Sønderhå, en halv snes kilometer mod sydøst. Når hun skulle hjem derfra, cyklede hun, og skulle jo naturligvis passere bommen, før hun var hjemme. Karla havde ingen Ausweis, da hun jo ikke

Theodor Andreas Jensen (Tip), der har bidraget med mange fine udpluk af en formidabel hukommelse.

boede i byen, ”men så havde jeg min dåbsattest”, fortæller Karla. Børnene havde ellers deres

Ausweis hængende om halsen. Nå, men Karla måtte de første gange, når hun kom på cykel fra Sønderhå, parlamentere med vagterne, pege på huset, som kunne ses fra bommen, men nixen bixen. Det lykkedes dog til sidst.

De første gange ville de ikke acceptere det, men senere gik det da mere glat.

Til byens befæstning hørte også kystvagten, der ikke var egentlige soldater, men civile, der gik med armbind (Deutsche Wehrmacht). Denne kystvagt var fra starten placeret i et mindre hus i byen og fik senere en mandskabsbarak ved ”A Ørrenn” (Ørrenden eller Ørhagen) lige neden for fyret, hvor der i dag er en stor parkeringsplads. Der har efter alt at dømme været 12 mand (to vagtlede og 10 menige).

Fra Ørhagen kunne de overskue stranden til begge sider, og de kunne overvåge fiskerbådene og det nærliggende fyr. Der var strenge restriktioner for, hvornår og hvor bådene måtte sejle. Herom senere.

Theodor Andreas Jensen fortæller, at han blev sendt derhen med varer fra købmanden. Det brød han sig ikke om, for der var ved barakken en bidsk schæferhund, der ikke lod nogen passere.

Jens Eriksen, der som nævnt var brugsuddelerens søn, fortæller, at det var nogle gamle mænd.

Vorupør Brugsforening, der lægger rammer til mange væsentlige beretninger i denne bog. Her måtte vinterens kredit skrives i kontrabogen, her handlede besættelsesmagten, herunder ”Gandhi” fra kystvagten, her voksede en af bogens mange fortællere, Jens Eriksen op, og her var Mikkel Eriksen uddeler, ham der vendte chokeret tilbage fra Badehotellet efter den dramatiske hændelse med ”den engelske spion”.

Hvordan kunne man leve i en besat by?

Fjernstyret flammekaster af typen Abwehrflammenwerfer 42. Det formodes, det var denne type, der var opstillet i Vorupør.

En af dem - en tynd og mager mand - havde altid tjansen med at handle ind i Brugsen. Han lignede Gandhi på en prik, så han blev altid kaldt Gandhi.

Jens Eriksen angiver tre steder i byen, hvor der var placeret flammekastere. Det første sted var ved bommen over Vesterhavsgade, på Nordsøvej, hvor der øjensynlig har været et mindre gennemgangssted, og ved havet i svinget, hvor betonvejen drejer mod venstre og fortsætter hen mod redningsstationen.

På Wikipedia findes følgende definition på en flammekaster:

En flammekaster er et våben,

som er designet til at udskyde en lang kontrollerbar stråle af ild. Nogle flammekastere bruger en stråle af antændt brandbar væske, andre en lang gasflamme.

Den moderne flammekaster blev opfundet i Tyskland af Richard Fiedler. Han solgte ideén til den tyske hær i 1901.

Det formodes, at de flammekastere, der var placeret i Vorupør har været fjernstyrede flammekastere af typen Abwehrflammenwerfer 42.

Hvordan kunne man leve i en besat by?

For mindre børn som mine søstre var det til tider skræmmende at

have de tyske soldater så tæt på, men der var også morsomme hændelser, som de grinede meget af.

Der var som nævnt en mandskabsbarak tæt på huset. Til denne barak hørte en fritstående lang toiletbygning med en række toiletter, hvis døre gik ud mod mandskabsbarakken. Men på bagsiden af bygningen havde hvert toilet en klap, der kunne lukkes op, når spanden skulle tømmes.

Min søster Irene fortæller, at hun løb og legede i nærheden, da en tysker åbnede en af disse klapper i den hensigt at tømme - eller måske var det rent drilleri, men indenfor sad en soldat på tønden. Det var til stor morskab for os

Mine søskende Karla, Irene, Rosa og Ruth fotograferet i slutningen af 1930'erne.

Besættelsestropper marcherer gennem Vorupør.

børn, fortæller hun, og det blev der grinet meget af.

Større piger var nok genstand for en anden opmærksomhed. Følgende lille beretning fra Lis Bojesen foregår ganske vist i Stenbjerg, der ligeledes havde afspærring med bom og Ausweis, men kunne lige så godt have foregået i Vorupør: ”Vi var nogle store piger, der skulle ned gennem bommen. Så møder vi en tysk soldat - ja det var godt nok en kystvagt, men da

han møder os, peger han ned på sin sabel for at vi skulle se den. Jeg ved ikke, hvorfor han gjorde det.”

Man har vel lov at gætte på, at denne formentlig flotte mand skulle prale lidt over for de store piger.

Der er ikke noget, der tyder på, at omgangen med tyskerne i Vorupør almindeligvis har været anstrengt, og på den måde svarer situationen til, hvad der var tilfældet i andre vestjyske små-

byer. Man forsøgte så vidt muligt at leve et normalt liv. Dog vil jeg nok tro, at der var forskelle afhængig af alder og køn og ikke mindst hvor i byen man boede.

Mange havde formentlig et noget ambivalent forhold til den tyske besættelse. På den ene side var ens bevægelsesfrihed i større eller mindre grad indskrænket, på den anden side var den tyske besættelse for mange kilden til øget indkomst, idet befæstningen (bunkers, veje mv.) gav arbejde på alle tider af året, altså også på tider, hvor alternativet ville have været arbejdsløshed. Det er dog mit indtryk, at min far, på trods af, at han også arbejdede for tyskerne, som den øvrige familie var led og ked af tyskerne nærhed.

Mine interviews tyder på, at man som stor knægt har opfattet situationen som spændende på mange måder, mens mine fire søstre, der ved krigens begyndelse var fra to til ni år ofte har været skrækslagne ved at bevæge sig væk fra huset - ikke mindst mod krigens slutning, hvor de tyske soldater på det nærmeste var store drenge.

I det følgende vil jeg præsentere en samling af små og store oplevelser blandt folk i den besatte fiskerby.

Besættelse i børnehøjde

Irene Kristensen fortæller: ”Vi

Vorupør Skole 1943. På billedet ser vi en del af de personer, der fortæller til denne beretning eller er omtalt: 2. række nr. 1 er Ruth Frost Nielsen (min søster, der er gift Christensen), 3. række nr. 5 er Lis Odder Jensen (gift Harbo), 4. række nr. 1 er Karla Frost Nielsen (min søster, der er gift Skovlund) og i samme række nr. 10 Theodor Andreas Jensen (Tip), 5. række nr. 1 er Kristian Harbo, i samme række nr. 3 Knud Erik Jensen (Bette Knud) og nr. 6 Rosa Frost Nielsen (min søster, der er gift Hangaard), Yderst til højre i samme række ser vi lærer Karl K. Ishøj og i sidste række yderst til højre lærerinde Thyra Bødker.

spillede ofte bold uden for huset, og så kom bolden ofte for tæt på barakken (der som nævnt lå 10 meter fra huset). Så tog de bolden, og det var lidt væmmeligt, for så ville de jo have, at vi skulle komme ind og hente bolden, og det brød vi os ikke om.”

”Ruth kan du ikke huske”, spørger Irene, ”at de kom marcherende og sang, og vi stod med hinanden i hånden. De sang altid, og jeg syntes, det lød godt.”

”Jeg kan huske, at der engang imellem, når jeg var ovre ved Sigrød og Krista (der var kun Stja-

nes hus imellem vores og deres), pludselig var alarm, og så skulle jeg skynde mig hjem. Da stod der ved Stjanes hus en soldat med gevær og halm i hjelmen, og jeg skulle forbi ham. Så kunne mor godt se, at jeg vist aldrig kom forbi ham, så hun kom ud og råbte, at

jeg skulle skynde mig at komme hjem, og så tog jeg jo chancen og løb forbi, for jeg kunne da ikke stå midt i det hele.”

For *Rosa Hangaard* var det en pine at skulle bevæge sig op i byen. Tyskerne havde så meget med at råbe fx ”Smukke pige, jeg elsker dig”. ”Det kunne jeg altså ikke li’, siger Rosa, ”jeg tror ikke, jeg bevægede mig op i byen mere end højst nødvendigt. Jeg var nok bange for, at folk skulle kalde mig tyskervenlig, for de råbte mit navn.”

”Der var en skyttegrav mellem os og Ingvars”, fortæller *Ruth Christensen*, ”det var i nærheden af den vej, vi gik, når vi skulle i skole. Der faldt een ned en vinter, hvor der var så meget sne, at man ikke kunne se, hvor det var, men der skete vist ikke noget.”

Rosa fortæller om de mange motorcykler og almindelige cykler. De fyldte det meste af pladsen foran huset, og de var jo nummererede. ”Børn har jo alle dage skrevet nummerplader op, så det skulle vi også. Jeg tror, der var flere hundrede cykler og motorcykler. Men det blev stoppet som så meget andet - om vi var spioner, spurgte de, og så turde vi ikke det mere.”

Karla kan huske, at soldaterne gik vagt lige uden for vinduerne, hvor hun og hendes søstre sov. ”Nogle gange bankede de på vinduerne. Vi kunne altså ikke li’ det,

men de havde jo fundet ud af, at der var sådan en fire piger der inden for.”

”Jeg kan huske”, siger Ruth, ”at der var hængt et gammelt tæppe foran vinduet, for at de ikke skulle kikke ind. Det bankeri blev vi noget forskrækkede over.”

”Engang imellem var vi alene hjemme, måske var mor og far i kirke. Så kravlede de unge soldater ind ad vinduet og løb efter os rundt i huset. Jeg kan huske, jeg gemte mig under sofaen”, fortæller *Rosa*. ”Det har nok været hen mod krigens slutning, for det var nogle unge fyre. Nogle af dem havde selvfølgelig nok selv børn derhjemme, og ville os nok ikke noget ondt.” ”De syntes, Rosa var så sød,” tilføjer Ruth, ”men selv om de nok kun ville lave sjov, var jeg så bange.”

Engang gik det galt for en tysk soldat, mens han sad på et af de toiletter, der var ved siden af barakken. Man mener, han var kommet til at afsikre en håndgranat. Der var små og store dele af hans lemmer rundt omkring, fortæller mine søskende i munden på hinanden.

”De tyske soldater kom tit ind til mor og ville have hende til at koge æg, som de havde købt i butikken, og mor turde jo ikke andet end at koge deres æg.”

”Jeg synes,” siger Rosa, ”at det værste var, når vi stod udenfor, og

de kom og spurgte, om vi ville gå op til bageren og købe æg for dem, eller vi skulle købe tændstikker for dem. Så kom jeg ind i butikken og fik slynget i hovedet: ”Nå, er du en feltmadras? Jeg har måske ikke været så gammel, at jeg overhovedet vidste, hvad det var, men for mig var det i den grad ubehageligt, og jeg har aldrig glemt det.”

Karla blev som tidligere nævnt konfirmeret i foråret 1944. Moster Martha havde inviteret nogle folk fra Hurup, som hun tjente hos, og de havde datteren med. Da midt dagen var indtaget, siger datteren fra Hurup til Karla. ”Jeg kender en tysk soldat, der er henne i barakken ved det gamle redningshus, kan du ikke lige følge mig derhen?”

”Det gjorde jeg så”, siger *Karla*, ”jeg stod så bare i døren til barakken og ventede, til hun kom ud igen.” Mere er der ikke i det. Et øjeblik efter går de hjem igen. De er ikke mere end kommet hjem, før to af byens spidsborgere dukker op og annoncerer for den samlede festforsamling, at Karla har været henne ved tyskerne. ”Far blev fuldstændig ude af den, og det blev jeg også”, fortæller Karla, ”jeg kunne slet ikke se, jeg havde gjort noget forkert. Den hændelse synes jeg, var det værste, jeg oplevede og som gjorde, at jeg glædede mig til at komme væk fra byen.”

”Tyskerne havde deres egen brønd, men de kom jo snavset vand i den, så de kom ind til os for at hente rent vand. De spurgte ikke, og vi turde jo ikke sige nej.”

Fra krigens begyndelse og i hvert fald indtil 1943 gik børnene i skole i Vorupør gamle skole ved siden af kirken, men fra slutningen af 1943 og begyndelsen af 1944 okkuperede tyskerne skolen og for øvrigt også missionshuset, og børnene blev spredt rundt i andre huse i byen.

Karla, der som nævnt blev konfirmeret i foråret 1944, har kun gået i den gamle skole. Rosa har gået i skole i det sidste hus inden kirkegården på Bredkærvej (Poul Tranes hjem).

Ruth har gået i skole i huset på hjørnet af Vesterhavsgade og Bredkærvej ”ved Jens Spellman”. Vi kaldte den Caféen, men der har også været damefrisør og så meget andet.

Lis Harbo fortæller, at frk. Bødker (hun underviste de tre mindste klasser) blev boende på skolen ”Hin ku di et så’n jaw wæk, hun war et re’j før dem” (Hende kunne de ikke sådan jage wæk, hun var ikke bange for dem).

”Jeg kan huske”, fortæller Lis videre, ”at vi den 5. maj 1945 blev hentet af lærer Ishøj. Vi skulle komme over på skolen og være med til at hejse flaget, og derefter

måtte vi gå hjem. De glæmmer æ også aldri.” (Det glemmer jeg altså aldrig).

Så var der andre, der var mere heldige med besøg i barakken.

Lis Harbo fortæller, at hendes mand Kristian en dag slog sig, mens han kælkede, og det så noget voldsomt ud. Så siger hans far Hans: ”Kom hææ, så render wi om, dæ er en doutor hææ omm i a barak.” (Kom med, så løber vi over, der er en læge omme i barakken).

Som sagt så gjort. De kom om i barakken, og Kristian fik sit plaster på, - og der var vist ingen, der meldte det nogle steder bagefter.

De store lømler

Kristian Vilhelm Jensen, der var 17 år ved krigens begyndelse fortæller: ”Æ holt mø’j tel i Sdr. Vorupør we Hans Nyjkgårs, å æ cykkelt da baar igjemmel uden a tenk we’ a. I den ålder tennke en sæ et om, fo nå en tenke we’ a no i då’. En fo jo lii frem gåsehud we’ a tenk we’ a. Æ cykkelt da tit om a net, æ war gøur wenner mæ en piig dææ sønder, og wi fæk awtål’ mæ jen, sel om dæ war tier, wi mot et kom uwke, så fæk wi en aftåål mæ jen, at nå han gikk wagt, så sku wi bar henwenn os te ham, å så fultes wi aj’ fræ Sdr. Vorupør å hjem a klo’ke jen om a net, å da sku wi jo ha wæt inn a klo’ke o’t.” (Jeg holdt

meget til i Sdr. Vorupør ved Hans Nygårds, og jeg cyklede bare igenem uden at tænke nø’jere over det. I den alder tænker man sig ikke om, for når jeg tænker over det i dag, får man jo ligefrem gåsehud. Jeg cyklede da tit om natten. Jeg var gode venner med en pige der sønder, og vi fik en aftale med en, selv om der var tider, hvor vi ikke måtte færdes ude. Vi fik så en aftale med en, at når han gik på vagt, så skulle vi bare henvende os til ham, så fulgtes vi ad fra Sdr. Vorupør og hjem klokken et om natten, og da skulle vi være inde klokken otte).

Kristian fortæller videre, at han og Jens Nygård havde meget samkvem med de tyskere, der var stationeret med radartårnet i Sdr. Vorupør. Der var især en, der var en slags befalingsmand:

”Ham kom vi så vældig overens med. Så kom vi i tanker om, at vi gerne ville have en af de revolvere, de gik rundt med. Jeg ved ikke, om du kan tænke dig, han stjal en til os. Vi fik en med seks skud i. Hvad vi gav for den, kan jeg ikke huske, men det kan ikke have været meget, for vi havde ikke mange penge at rutte med. Den skulle ikke bruges til noget, men når de rådne tyskere gik rundt med sådan nogle og ”ballererede”, så ville vi da også have en. Da krigen var slut, fik vi besked på, at hvis vi havde noget fra tyskerne, skulle vi aflevere

det til sognerådsformanden. Det var Julius Poulsen. Det er jo forfærdeligt at tænke på, at når jeg cyklede til Sdr. Vorupør, så havde jeg den revolver hængende i mit bælte, og jeg skulle jo ikke bruge den til noget.”

”Jamen søde ba’r”, fortsætter Kristian, ”dæ er så møj’ mæ de dææ. Æ ka houu engon’g æ kam fræ Sdr. Vorupør å’ jen awten, å nee’ we den gammel rææningshuvs war Niels Møller å dem we’ a flø’t fo a tyskeer mæ hejst. Di will kø te Sjørring mæ grejer. Di war we’ a lææs a wug’n, å dææ war no kartonner mæ skyts - patroner ijk. A wug’n stou’ uud we a wej’. Så griber æ så’n jen ind æ’jer mi jak. Æ tinker tit we’, wor ufonofti en boo sæ aj’. Dæ war sommtii, nouu a dem sku flø’t, å så sku di køres til Sjørring te a station mæ a greej.” (Jamen sødeste børn, der er så meget med det der. Jeg kan huske engang, jeg kom fra Sdr. Vorupør en aften, og nede ved det gamle redningshus var Niels Møller og dem ved at flytte for tyskerne med heste. De ville køre til Sjørring med grejerne. De var ved at læsse vognen, og der var nogle kartonner med skyts - patroner i. Vognen stod ved vejen. Så griber jeg sådan en (karton) ind under min jakke. Jeg tænker tit på, hvor ufornuftig man bar sig ad. Der var somme tider nogle, der skulle flytte, så skulle de køres

til Sjørring til stationen med grejerne).

Theodor Andreas Jensen fortæller, at de tyskere, der boede i barakken ved det gamle redningshus, lavede mad i et feltkøkken, der nærmest var gravet ind i en brink bag ”Simons Hanses”: ”Så kom de jo spankulerende med de store madbeholdere, og det havde et par af de store knægte opdaget en vinterdag. Det var Kristian Harbo og Knud Erik Jensen (Bette Knud), de boede klods op af barakken, og betragtede nu tyskeren fra toppen af bakken. Når så de så tyskeren komme med maden, satte de sig på kælken, og nedad gik det - lige ind i tyskeren, så suppen fløj til alle sider.

Knud Erik Jensen (Bette Knud) fortæller: ”Æ boed lii dææ we den guvl go’r we a campingplads - dææ boed mi bedsteforælder, æ boed i en huvs længer wejster po’. De mæ di su’pgryder, de war æ mæ te sammel mæ Kristian Harbo. Wi køø po a kælk mæ en styrstags, så køø wi lii ijk a been a’ dem.” (Jeg boede lige ved den gule gård ved campingpladsen - der boede mine bedsteforældre. Jeg boede i et hus længere vester på. Det med de suppegryder, det var jeg med til sammen med Kristian Harbo. Vi kørte på kælken med en styrestage, så kørte vi lige i benene på dem).

Konfronteret med denne historien siger Kristian Harbos kone *Lis Harbo*: ”Ja de er da no de, di war jo no baryler, ham å Bette Knud. Di køø po a kåån ne’ a a ba’k, å dææ kommer je’n, han hååd wel tre fiyr bø’t e i hwer håå’n. Så køø di lii i ham, å så sto’v de owen øw’er all verdens ten’g. Så fik di et su’p den då’. De war nok no kålrabisu’p, di fik. De war no også synn. Æ hå no også så te ham manne gonng: ”Dee groow, do ku nænn a gjø’r.” Men di war jo et onten no knej’t, di tint jo et så lont.” (Ja, det er da også lige meget, de var nogle barylere, ham og Bette Knud. De kørte på kanen ned ad bakken, og der komme en, han havde vel tre fire bøtter i hver hånd. Så kørte de lige ind i ham, og så stod det ud over al ting. Så de fik ingen suppe den dag. Det var nok noget kålrabisuppe, de fik. Det var nu også synd. Jeg har nu også sagt til ham mange gange: ”Det er forfærdelig, du ku’ gøre det.” Men de var jo ikke andet end nogle knægte, de tænkte ikke så langt).

Knud Bojesen beretter: ”Æ ka da houu, di kam mæ a hejst i føuu we a feltkykkener. Åh som de skraldee - i’er foboohn win-ter, da de kam hææ igjommel Sønder Vorupør. Wi war no unng menneske hen we a wej. Så spøø di jo om wej. No ka æ et houu, om de war na’, di will. Wi wijst dem så syn’der i ste føuu, å så war a

baa a kom å' a vej, så ku di køo a Pommern te." (Jeg kan huske, de kom med hestene foran feltkøkkenerne. Åh som det skraldede - i en streng vinter, da de kom igennem Sønder Vorupør. Vi var nogle unge mennesker henne ved vejen. Så spørger de jo om vej. Nu kan jeg ikke huske, om det var nordpå, de ville. Vi viste dem så sønder på i stedet, og så var det bare om at komme af vejen, så kunne de køre ad Pommern til."

Der var arbejde at få – trods alt

Der var mange blandt den voksne befolkning, der arbejdede for tyskerne. Det var jo fristende - nok mere end det var udtryk for nogen større sympati. For mange var det en nødvendighed. Hvis man var på arbejdsløshedsunderstøttelse, mistede man ganske enkelt sin understøttelse, hvis man ikke tog det arbejde, tyskerne tilbød, og det var ganske meget. Der var ikke meget at rutte med hos mine forældre. En af mine søstre fortæller, at min moster, der også boede i byen, engang imellem i al hemmelighed kom og lagde et rugbrød på bryggersbordet.

Befæstningen af den jyske vestkyst og ikke mindst bygningen af de mange bunkers gav arbejde. På hele vestkysten anslås det, at dette arbejde, der blev gennemført af

danske entreprenører, gav arbejde til omkring 70.000 danske arbejdere. Meget af arbejdet foregik i Hanstholm, hvor min far også har arbejdet en periode, men der var også masser af arbejde at få i Vorupør. Min far har været med til at støbe den betonvej, der afslutter Vesterhavsgade helt nede ved havet. Den går ned forbi redningshuset og ender næsten i vandkannten.

Theodor Andreas Jensen fortæller: "Jeg plantede marehalm og fik 10 kroner om dagen, og det var

vi da glade for. Vi plantede marehalm i siderne på skyttegravene, så de ikke faldt sammen. Murere og tømrere kunne alle få noget at lave. Eron Andersen var fx med til at lave forskallinger til bunkerne."

Jens Eriksen beskriver situationen således: "Folk var jo fattige, og fiskerne var jo begrænsede i at komme på havet, for tyskerne bestemte, at de kun måtte sejle ud inden for bestemte tider (mellem klokken seks morgen og solnedgang), og flere steder var der udlagt miner. Alt i alt var de nødt

Tornbakken (A Bøjeba'k) en lille km. vest-sydvest for Nr. Vorupør (se udslagskort midt i bogen). Her var det yderste knæk på det pigtrådshegn, der omkransede minefelterne omkring byen, og hertil kørte Knud Bojesen bl.a. med de såkaldte sandtørv til foring af skyttegravene. Den gamle bøje på toppen havde masser af skudmærker efter at være brugt som skydeskive af de tyske soldater.

til at arbejde for tyskerne. Selvfølgelig var der nogle, der ikke behøvede, men de fleste var nødt til det.”

Kristian Vilhelm Jensen: ”Den gang begyndte der faktisk at være rimelige økonomiske forhold blandt folk. Hvis der ikke var havvejr, kunne folk jo fx. få arbejde ved tårnet i Sdr. Vorupør eller andre steder.”

Knud Bojesen havde et landbrug i Sdr. Vorupør: ”Men så kom jeg jo også til at køre for tyskerne med hestevogn. Det gjorde jeg i flere år. Jeg kørte med tørv. De blev gravet henne i klitterne, det var sandtørv. Dem kørte vi så henne fra klitterne til Nr. Vorupør til foring af løbegravene, så sandet ikke løb ned i gravene. Vi kørte ned ved ”a gammel tout” og ned mod ”a Bøjeba’k”. De var fuld a løbegraww alwerdens stee. Jeg kørte også med grus. De lå østen for tårnet. Der hentede jeg dem. De blev brugt til støbning. Det var altid lørdag eftermiddag og aften. Da havde folk fri fra det almindelige arbejde og kunne derved supplere indtægten.”

Hvor meget skal man finde sig i?

Min far var led og ked af de tyskere. Han var nok også lidt bange for dem. Han havde næg-

tet dem forskellige ting, jeg ved dog ikke nøjagtigt hvad, men Rosa fortæller, at han havde en stor stok hængende under loftet i bryggeriset. Den tog han med, når det undertiden - ofte om aftenen - bankede på døren. Der var udvendig lokum ved huset. Det var en lille tilbygning til udhuset, der lå fem - ti meter fra huset. Han har fortalt, at han en aften skulle derover. Det var buldermørkt. Da bliver han pludselig råbt an af en tysk vagtpost. Min far fandt det højst upassende, at han ikke kunne gå uden for sit eget hus uden at skulle identificere sig, så han sagde ingenting, men så ”hø’t æ, at a haan bløw spæ’n, å så mot æ jo heller gi mæ te kinn” (så hørte jeg, at hanen blev spændt /geværet blev afsikret, og så måtte jeg jo hellere give mig til kende). Han havde det ikke godt med de tyskere, der boede der lige op ad huset.

Spærreballoner

Spærreballoner blev under krigen brugt af både tyskerne og De Allierede til beskyttelse af vitale installationer som flyvepladser og dele af større byer. Engang imellem rev disse store balloner sig løs fra deres forankring. De kunne vel godt være op til 20 meter lange. Især de engelske spærreballoner, der rev sig løs, drev med vesten-

vinden ud over Vesterhavet og nåede de danske kyster. Flere er drevet ind over Vorupør.

Theodor fortæller, at han kan huske, der kom en svævende. Den havde nærmest nogle ankre slæbende efter sig, og de tog fat i træerne ude i skoven. Tyskerne skød efter den med pistoler, men det skete der ikke noget ved, for den var inddelt i mange afdelinger. Hvis man kunne få fat i stoffet, kunne det bruges til forskellige ting. Fiskerne parterede den ude i skoven og brugte stoffet til olietøj. Det var sølvfarvet. Tyskerne tog dog også noget af det.

”Det drejede sig om at komme før tyskerne”, fortæller *Jens Eriksen*, ”for de stak dem i stykker med deres bajonetter. Ballonerne var store, så der kunne blive til mange gange regntøj.”

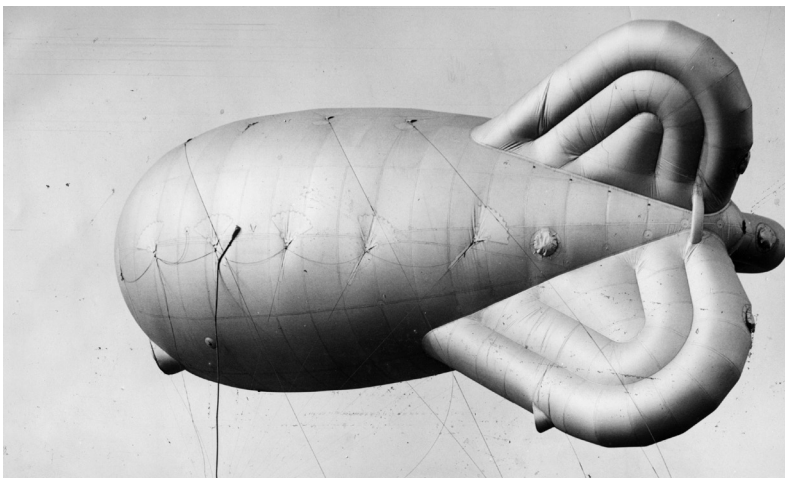
Lis Bojesen passede en lille pige hos en familie lidt østen for, hvor hendes forældre boede, da der pludselig kom en spærreballon drivende ind over med alle dens ledninger og wirer og andet, der kunne tage fat i grenene. Hun havde aldrig set sådan en. Det var skræmmende, og hun blev meget bange, fortæller hun, og hun spurgte familien, om hun ikke lige måtte løbe hjem og sige farvel til sine forældre.

Lis Bojesen fortæller, at hun senere fik syet en flot bluse med korte ærmer af stoffet fra en spær-

Død og liv

Spærreballon - der kunne være op til 20 meter lang.

reballon. Det har tilsyneladende kunnet lade sig gøre, fordi stof-fet kunne skilles i flere lag. Denne her bluse var fin og gennemsigtig, fortæller Lis: ”Det er skammelig, jeg ikke har gemt den. Det kunne have været sjovt.”

Knud Bojesen kan huske, at der kom en spærreballon drivende ind over Sdr. Vorupør. Der stod en plov øster i Hans Nygårds agre. Ballonen tog ploven med og slæbte den op over den gamle kirkegård, og der væltede den bl.a. gravstenen for mine bedsteforældre. Vi fik da rejst stenen igen, og ploven fik Hans Nygård tilbage.

Henry fra Aulum

Theodor fortæller: ”Dæ war jen, dæ bløw slån ihjel nee i a mine-

felter. Han war fræ Aulum å’, han hied Henry. Han war mæ te’ a laww a pigtro’. Di war en sjak po sejs mand, dæ sat pigtro op.” (Der var en, der blev slået ihjel i minefelterne. Han var fra Aulum, han hed Henry. Han var med til at lave pigtråd (om minefelterne). De var et sjak på seks mand, der satte pigtråd op).

Lis Harbo fortæller, at hun, da hun fik at vide, at Henry var blevet slået ihjel, blev rædselsslagen, for hun troede, at det var hendes bror Henry (den senere købmand i byen), der var blevet dræbt, men hun kunne jo på trods af tragedien ånde lettet op.

Drabet på Ida Nielsen

Ida Nielsen boede oppe i byen i et

stort hus lige over for missionshuset. Huset blev kaldt Kasernen, men havde altså ikke noget med tyskerne at gøre.

Den 23. august 1944 havde Ida taget sin cykel for at cykle ned i byen, som hun havde gjort så mange gange før. Afspærringen nede i byen (på Vesterhavsgade), hvor man skulle vise Ausweis, havde hun passeret så tit. Vagterne kendte hende, og det plejede ikke at være nødvendigt at vise Ausweis. Det havde hun heller ikke forestillet sig at skulle gøre den dag, men det blev skæbnesvangert. Den 23. august 1944 blev for de fleste i Vorupør den mest dramatiske og traumatiske dag i hele krigen, og alle i byen har på en eller anden måde hørt om det. Også folk som mig, der først blev født efter krigen.

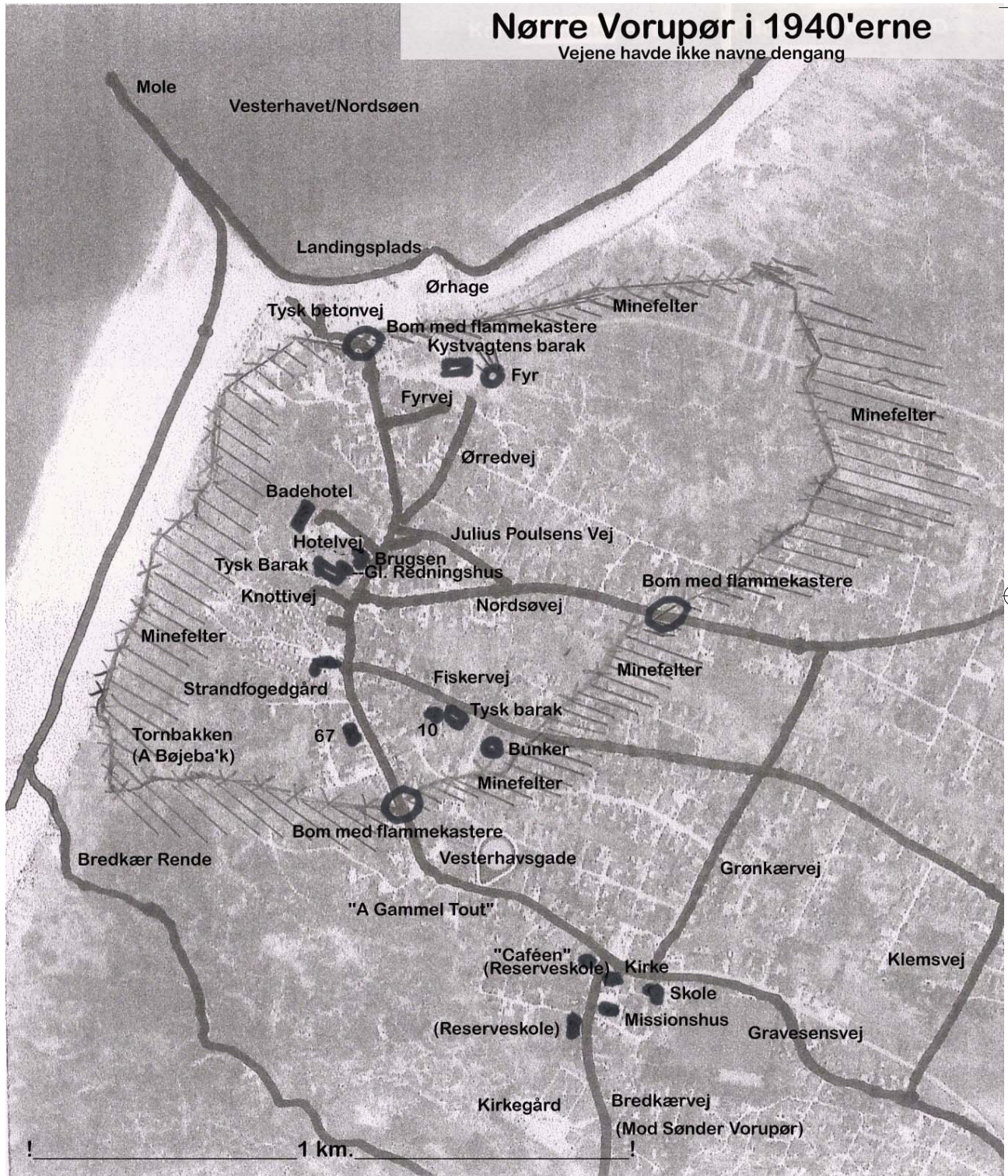
Clemmen Brunsgaard skriver i sin krigsdagbog (Udgivet af forlaget Knakken) for denne dag:

”I Nr. Vorupør blev Arbejdsmand Richard Nielsens Hustru i Formiddags skudt af en tysk Vagtpost, da hun kom cyklende ad en Vej, der var spærret, men hvor hun plejede at passere flere Gange daglig. Muligvis var der kommen en ny Vagtpost, der ikke kendte Fru Nielsen. Hun blev raabt an, men hørte det ikke, og Vagtposten skød hende derefter ned bagfra. Begivenheden gjorde naturligvis

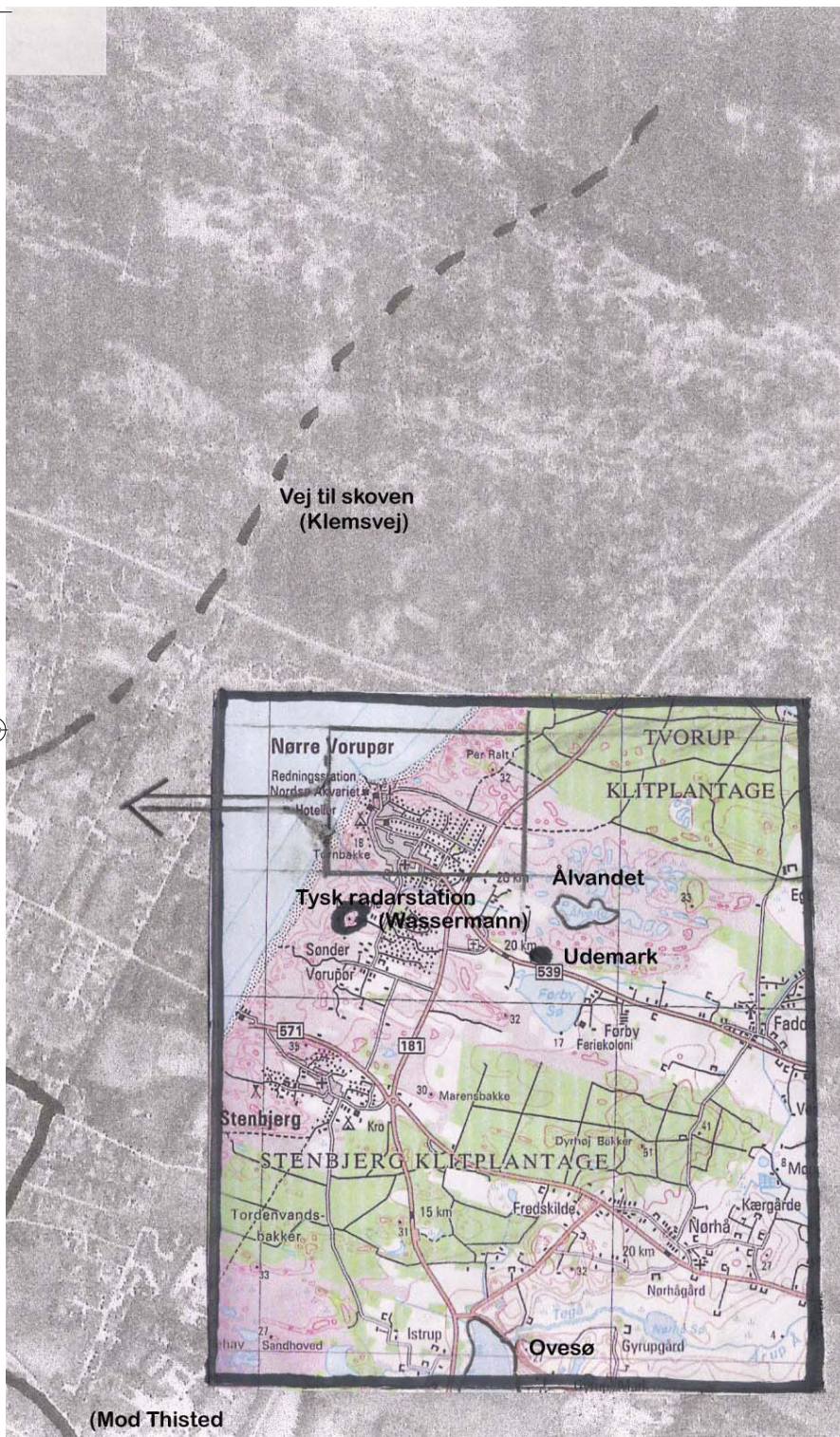
Nørre Vorupør i 1940'erne

Vejene havde ikke navne dengang

! 1 km. !

et forfærdeligt Indtryk i Fiskerlejet og Omegnen, og alle Arbejderne ved de tyske Foretagender i Vorupør og Stenbjerg nedlagde straks Arbejdet og tog hjem. Fru Nielsen var ca. 40 Aar gl. og gravid. Der er et Barn i Hjemmet.”

Lis Harbo gik i skole med Idas søn, og hun fortæller, at de den dag var i skole hos frk. Bødker, da det pludselig banker på døren, og frk. Bødker går ud og kommer lidt efter ind igen og siger: ”Kristen (Idas søn), du skal med mig, og så gik han ud med hende. Så ham så vi ikke mere den dag. Der var kommet en for at hente ham. Vi fik ikke noget at vide om, hvad der var sket. Først da jeg kom hjem, fortalte mor, at Ida var blevet skudt.”

Kristian Vilhelm Jensen siger: ”Det var det sørgeligste, der skete under hele krigen i Vorupør. Jeg arbejdede nede ved molen, og vi blev enige om at gå hjem resten af dagen.”

Følgende er fra Thisted Amts Tidende henholdsvis den 23. og den 29 august 1944:

”Pludseligt Dødsfald i Nr. Vorupør.

Arbmd. Richard Niensens Hustru, den 31-aarige Ida Nielsen, Nr Vorupør døde pludselig i Formiddag. Fru Nielsen var født i Nr. Vorupør

som Datter af Fisker Chr. Madsen Christensen, og hendes Forældre bor stadig derude. Foruden sin Mand efterlader hun sig en Søn paa 7-8 Åar. Ægteparret har boet i Nr. Vorupør i en halv Snæs Aar.”

”Fru Ida K. Nielsen, Nr. Vorupør, der forleden paa Vej til Landingspladsen døde saa pludselig, blev begravet fra Nr. Vorupør Kirke i Gaar.

Pastor Willer talte ud fra Ordene ”Der falder ikke en Spurv til Jorden uden Eders Faders Vilje”.

Ved Graven takkede Lærer Ishøj paa Familiens Vegne for den udviste Deltagelse og for den smukke Mindesten, der var samlet ind til.”

Fiskernes vilkår

”Fiskernes vilkår var i starten tålelige”, fortæller *Theodor*, ”men der blev jo senere lagt miner ud langs kysten, og ville man længere ud end disse minefelter, skulle man langt sydpå til omkring Bovbjerg. Der var så en tysker med ude, for man var bange for, at fiskerne havde kontakt med englænderne.”

Jens Eriksen anslår, at minerne var placeret ca. tre sømil ude (ca. seks km.).

Der skulle udstedes et særligt legitimationskort for sejlads for overhovedet at måtte sejle på fiskeri fra kysten, og fiskeriet var

afgrænset til bestemte steder og inden for en maksimal afstand fra kysten, og der måtte fx. ikke findes radioanlæg ombord.

Selve landingspladsen ved Vorupør blev overvåget af den såkaldte kystvagt (beskrevet tidligere), der i begyndelsen af krigen bestod af otte mand placeret ca. 1 km. oppe i byen. Denne placering gjorde, at selve overvågningen måtte foregå på selve stranden tæt på de knap 30 både, der var i Vorupør. I en ansøgning fra maj 1942 til den tyske kommandant i Vorupør kan man se, at denne bevæbnede overvågning frygtedes at medføre en vis fjendtlighed fra fiskernes side, og der søges derfor om, at kystvagten placeres permanent et sted i nærheden, hvor der er bedre udsyn til alle sider, men mere diskret placeret i forhold til fiskernes både. Det sted bliver ved Ørhagen lidt nord for landingspladsen, men lidt tilbage trukket til et sted for foden af fyret. Vagten søges samtidig udvidet til 12 mand, to vagtledere og 10 menige.

Jens Eriksen fortæller endvidere, at der tit fløj tyske vandflyvere langs kysten. De var placeret i Thisted og var en del af overvågningen af bl.a. Thys vestkyst og dermed også fiskernes færden til havs.

Lis Bojesens far, Peter Andersen, var fisker i Stenbjerg, og hun

Landing i Vorupør 1940. Det store opbud af honerationeres skyldes indvielsen af det nye ophalingsspil: Bemærk de mange flag på bådene. Disse dannebrogslag er ikke festflag, Det var påbudt danske fartøjer under krigen at føre nationalitetsflag. På større fartøjer var Dannebrog ofte malet på skroget..

fortæller, at han med sin båd en dag var blevet fanget i et miniefelt til havs. De troede aldrig, de var kommet ud af det i live. De sejlede rundt i tre timer og fandt omsider et hul ud, hvilket reddede dem.

I sommeren 1944 var fire både fra Klitmøller blevet minesprængt, og alle ombordværende mistede livet. Denne tragiske hændelse har påvirket mange fiskere langs Thykysten, og må have siddet i bagho-

vedet ved enhver sejlad derefter.

Den 22. juli 1944 tidlig på morgenstunden stævnede båden Prøven ud fra Vorupør på krøgefiskeri med sin besætning Ajs Josephsen, hans

DANMARK

Nærværende Legitimationskort indeholder 16 nummererede Sider.
I Kortets Side 2 kan indføres Adgang til at færdes paa dansk Soterritorium i et nærmere angivet Omfang for der at udøve en særlig tilladt Virksomhed.

Under Sejlads indenfor det tilladte Omraade skal Legitimationskortet altid medbringes og paa Forlangende forevises Politiet og Søværnets Skibe. Bortkommer et Legitimationskort, skal der ske Anmeldelse til Politiet.

De meddelte Tilladelser vil kunne tilbagetages i Tilfælde af Overtrædelse af de gældende Bestemmelser eller de stillede Vilkaar, og i Tilfælde af grov eller oftere gentagen Overtrædelse af disse Bestemmelser eller Vilkaar skal saavel de meddelte Tilladelser som Legitimationskortet inddrages.

Ophører den tilladte Virksomhed, hvortil Tilladelsen maatte være knyttet, skal Legitimationskortet uden ugrundet Ophold tilbageleveres gennem nærmeste Politimyndighed.

Kort, der ikke er tilbageleverede i Periodens Løb, vil være at forny pr. 1. April 1944.

Misbrug af Legitimationskortet straffes efter Loven.
Legitimationskortet kan til enhver Tid uden Varsel inddrages. Løvrigt er Politiet til enhver Tid beføjet til efter Omstændighederne at inddrage de udstedte Tilladelser og Legitimationskort.

Legitimationskort Nr. 313
Gyldig fra 115 1944 til 313 1945

Hrosten H. Nielsen
Underskrift

Efternavn: *Nielsen*
Samtl. Fornavne: *Hrosten Hanssen*
Føds.aar og dag: *1888 - 23. Jan.*
Fødested: *Vejgaard* Nationalt. *Danmark*
Stilling: *Fisker*
Bopæl: *Vejgaard pr. Gjerring*
Indehaveren, hvis Identitet bevidnes, er berettiget til at udøve den paa de følgende Sider angivne Færdsel og Virksomhed.
Politimesterens Li. *P.P.U.*
18.1.44
Thisted Købstad M.V. den *18.1.44*
P. Rosenqvist
Politiasistent

Tilladelse til Fiskeri som Hovederhverv.

Indehaveren af dette Legitimationskort har Tilladelse til at fiske i det i Skagerak til Fiskeri frigivne Havomraade.

Til Fiskeri er følgende Havomraader frigivet:

a) Øst for Forbindelseslinien Gåsen Fyr-Hjordial Kirke til den svenske Kyst.

Derimod advares mod Fiskeri i følgende Omraade:

a) Indenfor Forbindelseslinierne Lister Fyr (58° 7' N, 6° 34' E) - Thyborøn (Sydspidsen af Aggertange) (paa ca. 56° 42,5' N, 8° 13' E) og Gåsen Fyr (58° 13' N, 8° 29' E) - Hjordial Kirke (57° 8' N, 9° 21' E.) og mellem
b) Breddegraderne 57° 35' N. og 57° 50' N., Øst for Meridianen gennem Skagen paa ca. 57° 44' N, 10° 38' E.

Fiskere, der ikke efterkommer denne Advarsel, udsætter sig for øjeblikkelig Beskyldning og Opbringselse.

Fiskere maa ikke have Radioanlæg om Bord i Fiskefartøjerne.

NB. I Skagerak er Fiskeri tillige frigivet for de fra Kyststrækningen mellem Hjordial Kirke ved Svinløv og Thyborøn Havn fiskende Kystfiskere indenfor en Linie parallel med den nævnte Kyststrækning i en Afstand af 5 Somil fra denne.

Tilladelsen indbefatter ikke Passageret for andre Fiskefartøjer eller for Ikke-Fiskefartøjer.

Den an derdänische Bore und Westküste, von Bulbjärg bis Thyborön. Han fiskegeben.

V. 22/44

Sinke
H. - Kap.

Uddrag af identitetskort for erhvervsfiskere.

bror Hans Peter Joseph Jensen, Niels Vækild (kaldet Fatter) og Gunnar Frank. En 10 tons kystbåd som vist herover. Gunnar Franks søn Martin var ikke født dengang, men han har historien fra sin far. Han fortæller, at Prøven satte kursen mod nordvest, som stort set er lige ud fra kysten i samme retning som molen. Da halvanden times sejlads var tilbagelagt, var de på "2. grunde", siger *Martin Frank*, og besætningen var allerede i gang med at hale krogelinen ind, da båden gennemrystes af en eksplosion. At dette var alvorligt,

var ingen i tvivl om, og det gik hurtig op for besætningen, at de havde fået en mine på krogene, og at båden tog vand ind.

Anne Marie var Ajs Josephsens datter. Hun var 8 år, og lå stadig og sov derhjemme et stykke op ad formiddagen, da det pludselig banker på døren. Udenfor står Jørgen Hede Madsen (kaldet Jørgen Thijs). Hun hører, at han fortæller *Anne Marie*'s mor Else, at Prøven er blevet minesprængt. Mere husker *Anne Marie* ikke. Hun ved nu bare, at far ikke

kommer hjem mere. Denne frygt viste sig da heldigvis at være ubegrundet, for Jørgen Thijs havde samtidig gode tidender.

Mandskabet på Prøven havde ikke været længe om at handle. Gode råd var dyre. Man kan læse i Thisted Amts Tidende fra 22. juli, at mandskabet på Prøven straks havde taget redningsbælterne på, da ulykken indtraf. *Martin Frank* fortæller, at mandskabet resolut havde samlet alt, hvad der var af pudsetvist på båden, gennemvædet det med petroleum, placeret det på et trug (den bakke man

ordner krogelinen på), antændt det og sænket det i havet. Dette nød-blus opfangedes af Kræn Krabbe med sit mandskab på en anden Vorupørbåd, Viking, der var stukket til havs på nogenlunde samme tid som Prøven og med samme mål. Viking kommer i løbet af nogen tid frem. Ikke bare mandskabet fra Prøven, men også fangsten bliver reddet over i Viking, og kursen bliver sat mod Vorupør, som de når op ad formiddagen.

Først derefter breder det glade budskab sig i Vorupør, og Jørgen Hede Madsen bliver altså manden, der overbringer budskabet til Ajs Josefsens kone og datter.

Følgende læserbrev kunne læses i Thisted Amts Tidende den 26. juli 1944:

”Fra Nr. Vorupør skrives til os om Fiskerbaaden ”Prøven”s Forlis bl.a.: Til alt Uheld kunde ”Viking”s Mandskab, der kom til Hjælp, ikke straks starte Motoren men omsider kom den dog i Gang, og de sejlede nu for fuld Kraft over efter det forulykkede Fartøj. I Mellemtiden arbejdede ”Prøven”s Mandskab overmenneskeligt for at holde Baaden flydende. De øste Vand med Spande samt pumpede, hvad deres Kræfter formaaede. Minutterne var jo lange, til der kom Hjælp, og alligevel gik det meste af 1 Time, før ”Viking” naaede hen og fik bjerget ”Prøven”s

Båden Prøven blev minesprængt den 22. juli 1944. Billedet viser besætningen fra venstre Anders Josephsen (Ajs), hans bror Hans Peter Joseph Jensen, Niels Jensen Vækild (Fatter) og Gunnar Frank. Den indsatte båd er fotograferet i 1942, og baggrundsbilledet er et senere billede, der viser brødrene Ajs og Hans på stranden i Vorupør.

Mandskab om Bord. Kun ved resolut Handling fra ”Viking”s Mandskabs Side blev de alle bjerget, da ”Prøven”s Mandskab allerede var udmattede af det haarde Arbejde med at holde Baaden flydende. Det blev (ligesom for ”Prøven”s Mandskab, som forliste Baad og Redskaber) et stort Tab for ”Viking”s Baadelav, som ufortøvet forlod Redskaber for at bjerge ”Prøven”s Mandskab. Men trods Tab, som nok overvindes, er vi alle enige om, at det er et stort Guds Under, at de

er blandt de levendes Tal i Dag. ”Viking”s Mandskab er: Kr. Krabbe Pedersen og Søn Peter M. Pedersen samt P. Hansen Pedersen og Søn Frants Pedersen, og de for tjener i Sandhed en Belønning for deres resolute Handling.”

”Prøven” gik til bunds men blev senere erstattet af en ny båd med samme navn.

Der er ingen tvivl om, at denne ulykke satte sig dybe spor i Vorupørs befolkning og ikke mindst blandt fiskerne. Det var overalt

Krigens operatører ...

langs Thys vestkyst blevet farligere for fiskerne at drive deres erhverv. Dertil kom, at der blev en udbredt mangel på brændstof.

Den 31. august 1944 kan man i Thisted Amts Tidende under overskriften "Næsten alt motorbådsfiskeri fra Thy indstillet" bl.a. læse følgende:

"Manglen paa Brændselolie bliver for hver Dag mere og mere skæbnesvanger for Fiskerne. Mange steder har Fiskefartøjer måttet indstille fiskeriet, fordi der ikke findes Brændselolie, og overalt gaar det mod slutningen med Beholdningerne..."

For farligt at fiske paa Vestkysten. Ingen Baade gaar ud på fiskeri herfra, siger Fiskeeksportør C. O. Madsen, Nr. Vorupør. Det er alt for farligt i disse dage, og jeg vil tro, at det samme er Tilfældet overalt paa Thykysten. I øvrigt er der heller ikke megen Brændselolie herude. Nogle har lidt, men andre har slet intet."

Det var ikke lutter flødeskum

Danmark blev normalt kaldt tyskernes flødeskumsfront. Det var en løppetjans at komme til Danmark, og der var masser af mad.

Denne karakteristik holder ikke

helt, hvis man skal tro mine kilder fra Vorupør. Så var der bestemt ingen menige soldater i Vorupør, der levede af "flødeskum". Tværtimod var mange til tider meget sultne.

Ruth fortæller, at de en dag havde fået fløjlsgrød, og resterne var blevet sat ned til katten. Det så en tysker, der kom ind i huset, og han forlangte at få fløjlsgrøden, og så vidt *Ruth* husker, blev mor nødt til at lave noget mere. Tyskerne fik saftvand på, og så rørte de det hele rundt, inden de åd det.

Knud Bojesen beretter: "Da vi var færdige med at pakke fisk nede ved Mads Munk, var der en torsk tilbage - "en grimmer portræt", den var så stor og lang og hundearm. Det eneste, der var noget ved, var hovedet, resten var skind og ben. Så tænkte jeg, at den ville jeg prøve at gøre om i nogle cigaretter. Da de andre så var gået hjem, listede jeg mig ud, jeg vidste, hvor den var i tønden "ibåg om a Munkes huvs". Så på cyklen med den og op til missionshuset på vej hjem. Jeg fik skam en pakke cigaretter for den".

"Do ska tii stell, dæ war et nøur i Vorupør, dæ will ha æt a."

(Du skal holde op, der var ikke nogen i Vorupør, der ville have rørt det).

I løbet af krigen kom der mange tvangsudskrevne østeuropæiske

soldater til Danmark. Man har kendskab til, at der i Vorupør var både ungarske, polske og russiske soldater. *Lis Bojesen* fortæller, at de russiske soldater i Stenbjerg engang imellem gik fra dør til dør og spurgte, om man havde sprit. Det var man blevet advaret imod, for selv om spritten officiel skulle bruges til primusser og andre opvarmningsapparater, var det den almindelige opfattelse, at de russiske soldater drak det. "Ja di war jo tooble", tilføjer *Knud*, "de war jo vodka." (Ja de var jo ikke rigtig kloge, det var jo vodka).

Jens Eriksen fortæller, at *Brugsen* i Vorupør fra tid til anden fik skriverier fra Varedirektoratet, der fx. indeholdt advarsler mod at have forskellige alkoholholdige varer stående fremme, netop på grund af, at man frygtede, at de russiske soldater skulle bruge det til at drikke.

Modstand?

Der var ifølge flere kilder modstandsfolk i Vorupør. Det var øjensynlig ikke noget, der blev gjort særlig væsen af efter krigen. *Jens Eriksen* har kendskab til to grupper i Thy. En der blev ledet af H. C. Toft, der boede lidt syd for Snedsted, og en gruppe, der blev ledet af *Jens Kirk* fra Brund lidt nord for Thisted. *Jens Eriksen*

fortæller, at hans morbror Julius Poulsen var med i Jens Kirks gruppe. Julius Poulsen har altid været en, der sagde: ”Det går nok, det går nok.” Han skulle cykle til Hundborg, hvor de skulle mødes. Her fik han udleveret en maskinpistol. Den blev bare pakket ind i noget papir, som han derefter bandt til stangen på cyklen, og så cyklede han hjem til Vorupør med den. Han blev også stoppet ved vagten ved Kræn Vækild og skulle vise Ausweis. Havde de bare rørt ved det papir, havde de da opdaget, hvad han cyklede rundt med, men det tog han da ganske roligt.

Det har nok været i 1943-44. Jens Eriksen mener, at en Jens Kirk fra Hundborg var leder af en gruppe, og ligeledes en folketingsmand fra området omkring Snedsted, og det var så vidt vides ham, min morfar stod under. I gruppen var formodentlig også en savskærer Sandahl fra Vorupør. Min far havde nogle af de her ”Frit Danmark” blade, som han delte ud, men de ville ikke have ham med i gruppen, fordi han havde seks børn.

Der var i Vorupør placeret fosforkanoner eller flammekastere tre steder i byen: Ved havet i det første sving på betonvejen; på det nuværende Nordsøvej ud for Anders Eriksen, hvor der var en passage gennem minefelterne og endelig

ved hovedbommen på det nuværende Vesterhavsgade. *Theodor* fortæller om ”Jens Lowts Holger”, der boede lige ved bommen i Vesterhavsgade, at han en nat kravlede under pigtråden og klippede de tråde over, der skulle udløse flammekasterne, samlede dem igen forkert, så de ville være uvirksomme, hvis der blev brug for dem. Holger skulle ifølge *Theodor* have haft både skydevåben og andet grej i sin varetægt.

En rutebilchaufør ved navn Frank bliver også nævnt som en, der var med i en form for modstandsgruppe, ligesom en Alfred Gravesen nævnes. Om denne Gravesen, der havde købmandsforretning på det nuværende Gravesensvej, fortælles det, at han en dag skulle ned til Julius Poulsen med en kurvfuld æg - og altså dermed igennem afspærringen ud for Vesterhavsgade 67. Det gjorde han med den største koldblodighed til trods for, at æg var det, der var mindst af i kurven. I bunden var der håndgranater og andet illegalt grej, - men ”det gik”.

Men som nævnt: Intet virak over det efter krigen.

Ordnung muss sein

Disciplinen mellem de tyske soldater var jernhård. Selv små ting udløste hårde straffe. Dertil kom, at tyskerne var interesseret i at stå

sig godt med den danske befolkning. Derfor er der heller ikke mange eksempler på, at befolkningen i Vorupør og andre steder blev chikaneret af de menige soldater. Skete det og det blev opdaget, kunne straffen være uforsonlig.

Der findes en historie fra Thisted, hvor en menig tysk soldat skulle købe sko for en underofficer. Der var flere menige med, og det lykkedes en af dem at tilegne sig et lille stykke læder. En kammerat må have sladret om tyveriet, for resultatet blev, at den arme mand blev bedt om at pakke sit grej, og det antages, at han er endt i straffelejre eller fængsel.

Fra et militærstrategisk synspunkt er følgende hændelse naturligvis af mere alvorlig karakter, selv om den skete af lutter menneskelighed. *Lis Bojesen* fortæller, at en tysk soldat i Stenbjerg havde advaret fiskerne mod at sejle ud, for der var lige blevet mineret langs kysten. Det var dagen før, *Lis*'s fars båd blev viklet ind i et minefelt, og kun med nød og næppe fandt vej ud som tidligere nævnt. Soldatens ”afsløring” blev opdaget, og den formastelige formodes at være blevet sendt til fronten eller det, der er værre.

Var han spion?

Den 2. maj 1942 sidst på eftermiddagen dukker en ukendt mand

Vorupør Badehotel i 1937.

op på Vorupør Badehotel. Han var civilt klædt og anslås til ca. 30 år. Han beder hotelejer Anton Flensted Nielsen om et værelse, hvilket han får, hvorefter han får serveret et måltid.

Så vidt så godt, men da han først på aftenen bliver afkrævet legitimation som betingelse for at kunne overnatte, går det galt. Han har ingen legitimation og hævder, at papirerne ligger på et værelse, han har i Thisted. Han er

gået de 23 km. til Vorupør. Sagen bliver så speget for Flensted, at han vælger at tilkalde brugsuddeleer Mikkil Eriksen, så de i det mindste er to til at forstå manden, der indtil nu har talt et uforfalsket tysk. Da han bliver spurgt om navn, opgiver han det til Beaverbrook. De to mænd bemærker, at den fremmede slår over i engelsk, når det tyske ikke bliver forstået. Dette sammen med det engelsklingende navn overbeviser Flen-

sted og Mikkelsen om, at manden må være englænder.

Dette spidser sagen til, og det ender med, at politiet bliver kontaktet. To politifolk fra Thisted dukker op ved 21-tiden, og det ender med, at manden indvilliger i at tage med til Thisted for at vise det værelse frem, han hævdede at have der, og hvor hans identitet øjensynligt kan fastslås.

På vej ud af døren kommer manden pludselig i tanke om, at

Anton Flensted Nielsen, der ejede Vorupør Badehotel under krigen og som var i første række under den dramatiske hændelse på hotellet i maj 1942.

han har glemt en bog på værelset, og den ville han gerne have lov at hente. Han slipper op ad trappen uden at nogen følger efter, går ind på værelset og smækker døren. Derefter lyder der et smæld fra en pistol.

De tilstedeværende styrter op ad trappen og kommer ind på værelset, hvor de finder manden liggende på gulvet blødende fra tindingen.

Jens Eriksen fortæller, at hans far Mikkell Eriksen var fuldstændig chokeret, da han kom hjem.

Manden blev kørt til sygehuset i Thisted, men overlevede ikke.

Brugsuddeler Mikkel Eriksen, der blev kaldt til hotellet af Anton Flensted i forbindelse med den dramatiske hændelse omkring "den engelske spion".

De tyske myndigheder blev inddraget, og en officer fra Aalborg identificerede manden som en forsvunden person, der indtil den 24. april havde gjort tjeneste som henholdsvis oberleutnant Günther Reimere og leutnant Wolf Weitner. Manden havde altså to identiteter, hvilket der ikke senere kom nogen forklaring på. Han blev begravet på Vestre Kirkegård i Thisted efter nogle dage, og er i kirkebogen anført uden identitet.

Først længe efter krigen blev mandens to tyske navne påført et lille navneskilt på gravstedet. Liget er sammen med andre begravede

tyskere i slutningen af 1960'erne flyttet til den tyske krigskirkegård i Grove vest for Karup.

Mandens rigtige identitet har siden optaget mange, og man finder det stadig blandt flere identiteter muligt, at han kunne have været engelsk spion med det navn Beaverbrook, han opgav. Hvis det er korrekt, kan han være søn af en engelsk adelsmand Lord Beaverbrook.

Han kan være kommet til Vorupør, for som en del andre engelske efterretningsfolk at slippe til England - måske ad søvejen.

Nervøsiteten breder sig

I løbet af krigen synes tyskerens nervøsitet at vokse, og flere begrænsninger for befolkningen indføres. Det bliver for alvor slemt, efter at regeringen går af i august 1943. Herefter er "samarbejdet" mellem danske og tyske myndigheder reelt ophørt. Der hersker en udbredt paranoia blandt tyskerne, og der opstår meget tumult mange steder.

I slutningen af 1943 og begyndelsen af 1944 finder vi de mest dramatiske hændelser - også i Vorupør. Skolen inddrages, og børnene må placeres i flere forskellige huse i byen. Missionshuset inddrages, og det var et sørgeligt syn at overtage det hus efter

krigen, fortæller *Jens Eriksen*. Tyskerne havde brækket inventaret i stykker og brugt det som brænde, og huset var i den grad molesteret.

Jens Eriksen fortæller videre, at tyskerne var begyndt at inddrage alverdens ting fx for at kunne få varme. Han fortæller, at de ved Brugsforeningen, hvor han boede, havde et trælegehus til børnene stående. Det ville tyskerne have for at brænde det af i deres ovn.

Det er også i den periode, mineringen af byen finder sted, ligesom det er her, fiskernes bevægelsesfrihed bliver væsentlig indskrænket som følge af mineringen af farvandet ud for den jyske vestkyst.

Man mærker tydeligt, at nu er tingene virkelig ikke, som de

burde være. Noget ulmer. Det må ende med knald eller fald.

Flystyrtet ved Ålvandet

Natten mellem 29. og 30. august 1944 skete noget af det mest spektakulære i Vorupør under krigen. Knap 2 km. østen for byen ved det såkaldte Ålvand bragede et engelsk bombefly af typen Lancaster mod jorden og blev total knust. Alle syv ombordværende, tre englændere, to canadiere, en nordirer og en australier, blev dræbt.

Set i nationalt perspektiv var flystyrtet ikke enestående. I løbet af krigen omkom ca. 1.200 allierede flyvere i Danmark over land og ligeså mange over havet, så flystyrtet ved Ålvandet var nærmest en parentes.

Men for befolkningen i Vorupør

og omegn blev det en hændelse, alle talte om og huskede, og hændelsen har givet grøde til mange myter om selve hændelsesforløbet.

Noget tidligere overværede *Knud Bojesen* et flystyrt over Stenbjerg Plantage. ”Jeg så, den faldt”, fortæller Knud, ”og så gik der brand i den.” ”Jeg så den også”, fortsætter *Lis Bojesen*, ”da boede jeg hjemme ved mine forældre i Stenbjerg.” Da Knud Bojesen så det, greb han resolut sin cykel. ”Da ku en flø’t a been, dengong” (da kunne man flytte benene dengang), fortsætter han, ”Jeg cyklede mod Stenbjerg, videre mod Nørhå og ind ad en skovvej, hvor jeg mente, det var. Jeg var dog kommet for langt østerpå. Jeg fandt den rigtige skovvej, men mødte så tyskerne og blev gennet væk.”

Det har formentlig drejet sig om en tysk Messerschmitt (Bf 110), der styrtede ned i Stenbjerg Plantage i 1941.

Dette flystyrt har under de givne omstændigheder været langt fra Vorupør (10 - 15 km.) og er formentlig ikke kendt af mange Vorupørborgere, men dette sidste ved Ålvandet var i den grad tæt på og vedkommende. Flyet var, inden det ramte jorden lidt nord for landevejen mod Thisted strøget hen over Udemark, en mindre landejendom tæt på Førby Sø. Det var tæt på!

Flyet ved Ålvandet tilhørte en

Et fly af typen Lancaster som det, der styrtede ved Ålvandet.

Tyskerne begravde besætningen lige ved nedslagstedet og afmærkede stedet med et hvidt træ Kors.

Mandskab fra CBU (Civil Beskyttelsens Udrykningskolonne) fra Sindal rydder op efter nedstyrtingen. Billedet er fotograferet mellem 8. og 10. september 1944.

eskadrille fra flyvestation Little Staughton nord for London.

Det var lettet fra denne flyvestation kl 22.10 (dansk tid) med kurs mod Stettin ved Østersøkysten. Ruten på dette og andre togter gik hen over det nordlige Danmark mod Sverige og ned mod Tyskland og samme vej tilbage.

Flyet menes ikke at have været lastet med bomber. Det tilhørte No 8 Group, der var såkaldte stifindere, som skulle afmærke bombemålet for de andre bombefly vha. fakler og blus. Det forklarer også, at der intet bombekrater var på nedstyrtningsstedet. I stedet så

man i Vorupør et kæmpelys, der lyste så stærkt, at »man kunne se en tændstik i gruset«.

Theodor fortæller: ”Jeg var henne at se det bagefter. Det var frygtelig. Vi var et par drenge, der cyklede derud. Det var meget varmt den dag. Ved middagstid var der 30° varme, og det blev jo ikke bedre af, at der på grund af styrtet var gået ild i klitten omkring stedet. Der brændte vel omkring et par tusind kvadratmeter. Falck var der for at slukke, og de tyske soldater løb omkring som fluer i en flaske. Den bakketop, hvor besætningen senere bliver begravet, løb jeg op på, og

der lå hele maskinen, fuldstændig smadret, og det var hele besætningen også. Jeg så, at der ved siden af maskinen lå et halvt menneske. Det var frygteligt at se. Min bror Mads var i Udemark, hvor han tjente. Han har været tæt på. Jeg kan huske, at et af de store hjul fra maskinen lå ude i vandet og brændte. Hullerne fra styrtet kan tydelig ses endnu. Der er fem huller, fire fra de fire motorer og et fra skroget.”

Når det gik så mange allierede fly så ilde i sidste halvdel af krigen, skal det ikke mindst tilskrives de nye og avancerede radaranlæg, der

Fred her til lands ...

Den 3. februar 1947 blev besætningen lagt i kister og flyttet til Vorupør Kirkegård, hvor dette billede er fra.

i løbet af 1943 var blevet opstillet langs vestkysten, bl.a. radaren i Sdr. Vorupør, der som tidligere nævnt var af typen Wassermann-S (Schwer). I Thyborøn stod en mindre Wassermann M (Mittel), der pejlede Lancasterne om aftenen den 29. august 1944 og kunne lede natjagerne mod bombeflyene.

Det tyske fly, der skød Lancasteren ned, var en Junkers Ju 88 natjager fra 3. Nachtjagdgeschwaden 4. eskadrille. Piloten Bruno Rupp angreb med sin jager Lancasteren i 3.600 meters højde. Det var Rupps 11 nedskydning under krigen. Erik Michael Andersen beretter om flystyrtet i en artikel

i Historisk Årbog: ”Under turen over Vesterhavet havde denne styrke ordre om at flyve i 2000 fods højde og overholde radio-tavshed. Imidlertid havde flere af flyene i styrken tændt for navigationsradaren og andet udstyr. De tyske radarstationer havde i lang tid kunnet følge anflyvningen af Lancasterne. Senere rapporterede No 6 Group, at mange besætninger havde tændt positionslysene indtil umiddelbart før den jyske vestkyst, hvorved bomberstrømmen var oplyst som et juletræ. Positionslysene har formodentlig været tændt af frygt for kollision. Det var uhyre farligt, da der var

tyske spejderfly ude over havet, som derved havde gode muligheder for at informere om kurs, højde og tyngdepunkt i strømmen af bombefly.”

Tyskerne begravde besætningen lige ved nedslagsstedet og satte et hvidt trækors med teksten: ”Hier ruhen 7 unbekannte anglo amerik. Flieger 29.8.1944.”

Den 3. februar 1947 blev ligene lagt i kiste og flyttet til Vorupør Kirkegård. Her ligger de syv besætningsmedlemmer sammen med en ukendt britisk soldat, der var drevet i land i efteråret 1944 og begravet på stranden af tyskerne. Han blev i juni 1945 flyttet til kirkegården.

A Øøstergavl

Jeg møder min far østen for vores hus. Året er 1966. Han er i færd med at sætte gavlen om. Han har efterhånden brugt de seneste 20 år til, når tid, penge og lejlighed var til det, at sætte alle mure i huset om, og tiden var nu kommet til den sidste mur ”a øøstergavl”.

Hvad der gik igennem hans hoved ved den lejlighed, kan man kun gisne om. Når et menneske udfører et stykke arbejde, der har karakter af rutine, som det jo måtte være for en murer at bygge en ny væg op, flyver tanker let på flugt, og mon ikke han har tænkt

Min far sætter "a øostergavl" om. De 2 drenge er Kenneth og Benny Bak.

tilbage på, hvorfor han var nødt til at forny så godt som alt murværk i sit barndomshjem, der var et fiskerhus fra 1893.

Denne skrækkelige dag for 20 år siden, hvor en minesprængning rystede huset, mens kone og tre børn befandt sig i det. Denne uhyggelige hændelse, der forårsagede revner på kryds og tværs i alle mure. Udhuset "a biilhuvs" var bukket under syv år tidligere,

og et nyt var rejst på et mere praktisk sted. Nu var turen altså kommet til den sidste mur. Den gamle var møjsommeligt blevet pillet ned og stenene rensed for gammel mørtel (bankerot) med en murhammer for at blive genbrugt i den nye mur.

Han tænkte måske på, hvordan de fem traumatiske år, hvor han hele tiden måtte tilfredsstille disse tyske vagtposter bare for

at komme på sit eget lokum, var blevet afsluttet hin aften den 4. maj 1945.

Det var forbudt at lytte til engelsk radio. Det vidste alle, og det vidste de tyske soldater naturligvis, men på trods af det var det ofte hændt, at en tysk soldat ville høre med på den gamle firkantede Philipsradio med det store Philipsmærke på fronten omkring højtaleren og de 3 knapper, en større til at skifte mellem kort- og langbølge med, en mindre knap til at indstille stationen med, og en anden mindre til styrkeindstilling.

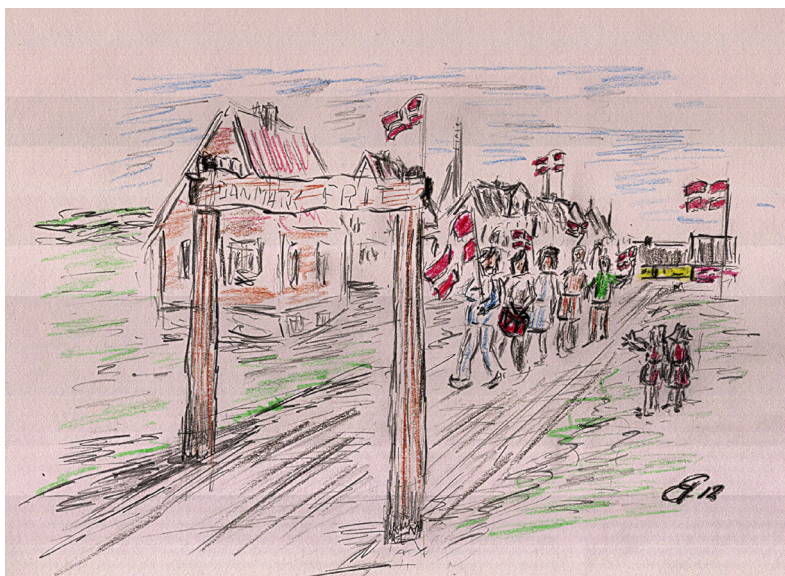
Ak ja, den radio havde jeg skilt ad for længst uden nogensinde at have fået den samlet igen, men den 4. maj 1945 havde alle hørt fredsbudskabet fra London, og det havde udløst en sand og spontan feststemning i Vorupør.

Fredsbudskabet

Rosa fortæller: "Far sad altid ved radioen mellem kl. otte og ni om aftenen. Det gjorde han også fredag den 4. maj, da fredsbudskabet kom. Jeg kan huske, tårerne løb ned af mors kinder, og vi andre kunne næsten heller ikke lade være at græde." "Vi styrtede ud," siger Ruth. "Jeg ved ikke, hvor alle de flag kom fra, men alle havde fået fat i flag. Vi løb hen på vejen og alle var ude."

"Dagen efter var der musik i

Optog gennem Vorupør den 5. maj 1945.

gaden”, fortæller Rosa. En række musikalske unge mennesker fra byen havde lynhurtigt fået stabled et lille orkester på benene og gik gennem byen med fane og musik, og flere sluttede sig til optoget.

Jens Eriksen fortæller: ”Jeg gik med fanen. Min svoger Jens Andersen (Erons Jens) spillede trommer sammen med Oskar Fink (Kræn Pe’sens Oskar). De havde lært at spille tromme. Der var lavet en port lige der, hvor bommen havde været. Bommen var væltet, og der var sat et skilt på porten med et eller andet fredsudsagn.

Lis Harbo var i skole 5. maj. Lærer Ishøj var kommet ind i klassen hos frk. Bødker, og de

var alle gået over i skolen, hejst flaget, bedt Fader Vor og derefter gået hjem. ”Det glemmer jeg i hvert fald aldrig”, siger Lis.

Theodor var til ungdomsmøde hos Mikkels Finkes i ”A Gammel Tovt”, og der hørte de fredsbudskabet i radioen. ”Så løb vi ned på vejen”, siger Theodor, ”og der kom en tysk dreng, han var vel en sytten-atten år og råbte et slagord om Deutschland, men det kunne jo ikke nytte noget nu. Nogle polakker, der stod ved bommen, hejste et hvidt fald og lukkede bommen op.”

Kristian Vilhelm Jensen boede ved fredsslutningen hos sine forældre (nu Vesterhavsgade 117).

Der gik altid en to - tre tyske vagter tæt på huset. En af de tyske vagter tog sit gevær og smed det rundt af bar glæde, fortæller Kristian Vilhelm: ”Så greb jeg geværet og tog det med hjem. Efter krigen var der flere, der også havde skaffet sig våben. De blev samlet sammen, og der blev oprettet en skytteforening i Vorupør med brugsuddeleger Mikkels Eriksen som formand.”

Engelsk besøg

Meget var sket i Danmark i de første dage og uger efter freden, både af spontan glædelig og mere reflektorisk art.

De allierede sejrsherrer var på et sandt triumftog gennem Danmark.

Allerede fredag den 11. maj 1945 kan man læse i Thisted Amts Tidende, at Montgomery dagen efter vil besøge København, hvor han vil besøge centrale steder og være i audiens hos Kong Christian X. Han vil opholde sig i København i fire timer, hvorefter han igen forlader Danmark ”pr. Flyvemaskine”. De fleste har nok set billeder af de jubelscener, der udspandt sig i København i forbindelse med Montgomerys tur gennem byen.

I de efterfølgende uger oplevede mange egne i Danmark besøg af engelske officerer.

Ifølge Thisted Amts Avis var den engelske general Dewing den 6. juli 1945 på inspektion i Thisted,

Hanstholt og Agger, men allerede den 1. juni 1945 kunne man læse følgende i samme avis:

”I formiddags ankom to Biler med engelske Officerer til Vorupør for at besigtige de tyske Militæranlæg. Så snart Ankomsten rygtedes gik alle Flag i Byen paa et Øjeblik til Tops og de engelske officerer var Genstand for stærk Hyldest og blev overdænget med blomster. Efter besigtigelsen af de tyske Anlæg var Englænderne inde hos Strandfoged Julius Poulsen til et Glas Vin, og efter at hele Besøget havde været en halv Times tid, kørte de bort igen - med et stærkt Indtryk af at have været mellem Venner.”

Ifølge Thisted Amts Avis 4. juni 1945 skal en pige have sagt til en af englænderne, at han nu måtte kunne åbne en blomsterbutik, hvortil han har svaret: ”Det har jeg kunnet for længst af alle de blomster, jeg har fået på min vej gennem Danmark siden den 4. maj.”

Godak

Flere udlændinge med relation til krigen har besøgt Vorupør efter krigen. Det drejer sig både om efterkommere af allierede flyvere, der omkom - fx. de syv fra styrtet ved Ålvandet - og også tidligere

tyske soldater har senere besøgt Vorupør som turister.

Theodor fortæller: ”Der var en tysk soldat, vi kaldte Godak. Han red altid på en hest, og sagde altid godak, når han red forbi. Så en dag længe efter krigen - jeg var nede i fiskehuset - står der en mand henne i døren. Jeg går forbi ham et par gange. Så spørger han pludselig, om jeg er her fra byen. Det var jeg jo, og så spørger han, om jeg kan huske ham. Det kunne jeg nu ikke lige. De kaldte mig Godak, siger han så. ”Så ved jeg, hvem du er.”

”Vi knægte plantede jo, som jeg har fortalt, marehalm ude i klitterne, og det var ham, der havde det under opsyn. Vi var altid bange for hans hest, men ikke for ham. Så siger han der i fiskehuset, at han kendte Peter Krabbe og en Mads Kiel og han remsede flere navne op, som han kunne huske.”

”Peter Krabbe er ude at fiske, han kommer ind nu”, siger jeg så til ham - ”han er her nok om fem minutter, så skal du gå hen til ham og sige godak Peter.”

Det gjorde han, og Peter udbryder efter at have set ham lidt an: ”Jamen det er sgu da Godak.”

”Det var sjovt.”

Afviklingen af de tyske installationer

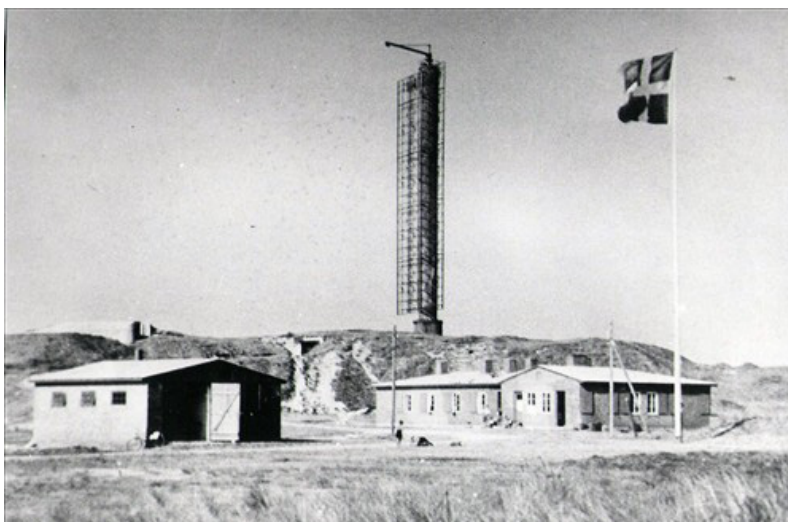
De tyske installationer blev relativt hurtigt fjernet, men noget blev

genbrugt. *Lis Harbo* kan huske, at mandskabsbarakken ved det gamle redningshus en periode blev brugt til dilettantforestillinger, ”men ellers måtte vi jo ikke komme derhen.”

Theodor var med til at pille barakken ved radartårnet i Sdr. Vorupør ned. Den blev brugt til spejderhytte i mange år ved Førbysø, hvor FDF og andre ungdomsforeninger brugte den til samlinger og overnatning.

Inden selve radaren blev fjernet fra tårnet havde *Knud Bojesen* følgende oplevelse:

”De war en synda e’termeida, wi war trijk kammesjukker. Wi sku weister te a torn. Ja wi sku no alså prøw a op ijk en. Så war dæ jen, dæ begynn a krawl op, det war Jens Nyjkgo – ka do houw ham - og så Niels Nyjkgos Laurits. Så sej’er ham, dæ war ouvest: ”No ska wi alså holl op, fo dæ er nøj, dæ lø’ter swejn.” Da had han hat en stök cigaret, å de haj han stappe ijk a owerlomm. De war jo kommen te a brinn, da de war kommen op i a wind, men wi mo jo alså ha kommen dæop, wi krawlt po de hæ gitterwærk, fo wi kam ne’ inden ijk en, dæ war no tra’pe.” (Det var en søndag eftermiddag, vi var tre kammesjukker. Vi skulle vester til tårnet. Ja vi skulle altså prøve at komme op i det. Så var der en, der begyndte

Radarstationen i Sdr. Vorupør fotograferet efter krigen. En af de tyske barakker blev pillet ned og flyttet til Førby Sø, hvor den under navnet Søhytten i mange år fungerede som lejrhytte for FDF og andre ungdomsorganisationer i Vorupør.

Søhytten ved Førby Sø, der efter krigen blev flyttet fra radarstationen i Sdr. Vorupør.

at kravle op, det var Jens Nygård - kan du huske ham - og så Niels Nygårds Laurits. Så siger han, der er øverst: ”Nu må vi altså stoppe, for der er noget, der lugter sveden.” Da havde han et stykke cigaret, og det havde han stoppet i overlommen. Det var jo kommet til at brænde, da det var kommet op i vinden, men vi må altså være kommet derop, vi kravlede på det her gitterværk, for vi kom ned inden i det, der var trapper).

Selve tårnet blev stående flere år efter krigen, og blev brugt som sømærke, indtil det i midten af 1950'erne blev væltet. Knud Bojesen fortæller herom: ”Æ ka hou, de war Boje, ham dæ war sawskirre, der sawwe en ne' mæ gas.” (Jeg kan huske, at det var Boje, ham der var savskærer, der sa-vede det (tårnet) ned med gas.”).

Minerydningen

Det var en magtpåliggende opgave at få ryddet de mange miner, der var blevet udlagt på den jyske vestkyst. Der var truffet den ordning, at en særlig kommando tyske soldater (tre kolonner af 1.000 mand) under dansk opsyn skulle forblive i Jylland for at fjerne de tusinder af landminer, som var gravet ned overalt.

Med hensyn til mineringen af de danske farvande skulle der først opbygges en minetrygningsflå-

de. Dels var en del blev mine-sprængt af danskerne, da flåden blev sænket, dels var en del blevet overtaget af tyskerne. Den forventede man dog at få tilbageleveret en del af. En del engelske minestrygere blev bemandedet med dansk personel.

Det var et vanskeligt og farligt arbejde, som krævede mange ofre. Til vands flød mange miner rundt, og kunne pludselig drive i land eller findes på de mest uventede steder.

Minerydningerne krævede mange døds ofre. Allerede den 22. maj

Vorupørs stolte ungdom foran Søhytten. Førby Sø ses i baggrunden til højre. Personerne er stående fra venstre Niels Josef Jensen (opsynsmand ved redningsstationen), Niels Jensen Vækild ("Fatter", der var en del af besætningen på den minesprængte båd Prøven), Mads Peter Jensen (senere slagter i Vorupør), Jens Kristian Andersen (senere forretningsfører for Fiskerkompagniet i Vorupør), Christian Wittrup Nielsen og Erik Josef Jensen (Butter Jer), og siddende fra venstre Jens Kristian Vækild, Niels Heskjær Jensen (i mange år kommis i Vorupør Brugsforening og Verner Morberg Madsen

Mange år efter krigen drev der løsrevne søminer i land på hele vestkysten. Det viste billede er fra stranden ved Vorupør. Minerne blev enten bortsprængt eller demonteret. (Årstallet ukendt).

1945 kan man læse i Thisted Amts Tidende, at rydningen af landminer bare inden for de seneste otte dage havde krævet fire tyske minørers liv.

Den 11. juni 1945 kan man læse følgende i avisen:

”Tysk minør dræbt i Vorupør. Hans kammerat blev livsfarligt kvæstet. .. Falck fra Thisted blev tilkaldt, og på vejen til Vorupør blev Læge Brandt, Hundborg, taget med til Ulykkesstedet.....”

Der skete flere gange uheld under de ellers kontrollerede sprængninger, fx kunne det ske, at en sprængning affødte så enormt et lufttryk, at det udløste andre miner, der endnu ikke var lagt til sprængning. En avisnotits nævner således, at der i et tilfælde fejlagtigt blev udløst 90 miner samtidig. (Thisted Amts Tidende den 22. maj 1945).

Knud Bojesen fortæller, at han var marinesoldat lige efter krigen og var med til at sprænge miner. 366 miner blev det til - både til

En strandet sømine er blevet demonteret, og en af minerydterne er kravlet ind i minen. Knud Bojesen er personen længst til venstre i billedet.

havs og til lands - dog ikke i Vorupør men primært omkring og ud for Thyborøn:

”Vi var 6 mand i Thyborøn”, fortæller Knud, ”vi lå i to både mellem hver høfte, og så lå bådene i et zikzak mønster. Vi var også engang længere nordpå i nærheden af Vorupør. Jeg var stationeret på en marinekutter, og vi havde fået udstukket en position, hvor Vorupørbåden Palmen havde set en mine, som vi nu skulle uskadeligøre. Det blev imidlertid et tågevejr, og vi kunne ikke se noget i den tætte tåge. Vi gik meget langsomt omkring positionen. Jeg stod i stavnen og var så træt i øjnene, at de næsten hang

nede på mine knæ, men så fik jeg pludselig øje på minen, og vi var også heldige at få den sprængt.”

Søminerne blev sprængt med tallerkenminer, der blev sænket ned til dykkere, der befandt sig nede ved søminen.

Dykkeren var sat i havet. Når han havde lokaliseret søminen, lagde to mand i en gummibåd sig tæt op af stedet, og herfra firedes en tallerkenmine ned til dykkeren, der herefter bandt den fast til den fundne mine. Efter at dykkeren var kommet op, og kutteren havde fjernet sig fra stedet, blev tallerkenminen og dermed også søminen sprængt.

”Jeg fik otte kr. i tillæg for hver mine, vi sprængte,” fortæller Knud Bojesen, ”så jeg var en holden mand dengang. Jeg sendte pengene hjem. De blev sat i Sparekassen.”

De gode og de onde

Det er almindelig kendt, at der var mange retlige efterspil i Danmark efter krigen. Værst gik det ud over folk, der var blevet anklaget for stikkeri. De blev afhentet af politi og frihedskæmpere, og straffen (henrettelse) blev eksekveret i lyntempo.

I den anden ende af skalaen rådede gadens parlament. Det gjaldt de piger, som man mente havde haft omgang med tyske soldater, og som hånligt blev kaldt feltmadrasser. Man kender billederne af disse piger, der måtte løbe spidsrod gennem folkemængden og få håret klippet af.

Folk, der på forskellig måde havde vist sympati for den tyske værnemagt, blev stillet til ansvar, og fik deres forhold undersøgt. Der er adskillige avisindlæg, der fortæller om, hvordan mange af politiet blev interneret i Thisted, mens deres forhold blev undersøgt.

Heller ikke Vorupør undgik slige tilfælde. I byen blev der som i andre byer langs vestkysten født flere ”tyskerbørn”, hvilket jo ikke i sig selv var kriminelt, men arre-

station for utilbørlig omgang med tyskerne er der eksempler på.

Thisted Amts Tidende skrev den 19. maj 1945:

”Politiet har i går afhente to unge piger i Vorupør (navnene udeladt af forfatteren). Sidstnævnte har været ansat hos Tyskerne, og de har begge haft omgang med dem. Der skulle have været anholdt to yderligere, men da den ene var i Omstændigheder og den anden var syg, undlod man at tage dem med.”

Genopbygning

Jens Eriksen fortæller, at hans

første handling i forbindelse med fredsbudskabet var at rive sit ausweiss i tusind stykker og smide stykkerne så langt væk, at de aldrig dukkede op igen.

”Det har jeg nu fortrudt”, siger Jens Eriksen, ”men Æ kan lisse tydli hou a”.

Europa havde hårdt brug for midler til genopbygning efter krigen. Bl.a. derfor gav USA den såkaldte Marshall-hjælp, der blev givet til en række europæiske lande til genopbygning af økonomi, industri og handel – enten som gave eller som lån. Af den samlede Marshall-hjælp på 11,8 milliarder dollars fik Danmark samlet lån på 300 millioner dollars.

Det var dog ikke kun på det store officielle plan, der kom hjælp fra Amerika. Mange har sikkert hørt om amerikapakker, der vel især kom fra slægtninge i USA. Tre af min fars brødre var længe før krigen immigreret til USA, og det nød vi godt godt af mange år efter krigen, idet de sendte pakker med masser af tøj. De kom i så mange år, at jeg, der er født i 1946, kan huske det. Og jeg havde selv glæde af disse pakker. Jeg mener at kunne huske en meget fin flyverdragt, jeg fik.

Jo, disse pakker gjorde stor gavn og var med til at sætte et plaster på de mange sprækker, som uønskede oplevelser gennem fem år havde sat både i sind og skind.

Kildefortegnelse

Øjenvidner

Karla Skovlund, Hillerød.
Rosa Hangaard, Thisted.
Ruth Christensen, Taastrup.
Irene Kristensen, Thisted.
Jens Eriksen, Thisted.
Theodor Andreas Jensen (Tip),
Nr. Vorupør.
Lis Harbo, Nr. Vorupør.
Knud Erik Jensen (Bette Knud),
Nr. Vorupør.
Kristian Vilhelm Jensen, Nr.
Vorupør.
Lis Bojesen, Sdr. Vorupør.

Knud Bojesen, Sdr. Vorupør.
Anne Marie Larsen, Nr. Vorupør.
Desuden har Martin Frank, Nr.
Vorupør, bidraget med nyttige
oplysninger.

Øvrige kilder

Museumscenter Hanstholm ved
museumsleder Jens Andersen.
www.radarworld.org
Wikipedia – det netbaserede lek-
sikon (radarer, spærreballoner,
flammekastere).
Erik Michael Andersen: Allieret

flystyrt ved Ålvandet. Artikel i
Historisk Årbog for Thy og Vester
Han Herred, 2004.
Frank Weber: Krigsdrama i Thy
1942. Artikel i Historisk Årbog
for Thy og Vester Han Herred,
1992.

Thisted Amts Tidende forskellige
udgaver fra 1944 og 1945
TV-MIDT-VEST:
Udsendelsesserien ”Bunkerne”

